

NOVICA

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v saboto 12. maja 1855.

List 38.

Iz občnega zbora c. k. krajske kmetijske družbe v Ljubljani.

2. dan t. m. je bil letni zbor krajske kmetijske družbe, kterege se je vdeležilo 46 družtvenikov iz mnogih krajev, in kterege so počastili tudi za pospeh domačega kmetijstva vedno marljivi gospod deželni poglavar visokorodni grof Chorinsky.

Družbe predsednik gosp. Fidelis Terpinc so pričeli zborne pomenke z nagovorom, v katerem so se zahvalili za podporo, ki jo je preteklo leto družbi delila visoka vlada, in za pomoč, ktero so ji skazale pridne podružnice in posamni za blagor družbe skerbni družtveniki; zagotovili so predsednik tudi zbor vedno prijazne vezi, ki je vladala skoz celo leto med kmetijskimi družbami vsih dežel našega cesarstva in našo, in imenovali so potem gospode, ktere so omenjene družbe določile za svoje namestnike pri današnjem zboru. „Ker pa ima — so sklenili govor svoj — danes nova volitev predsednika biti, ker sem jez po družtvenih postavah prestal 6letno opravilo, tedaj prosim, da bi slavni zbor izvolil danes namesto mene predsednika, ki zamore vso svojo moč darovati ti občnokoristni družbi, cesar jez pri vsi svoji dobri volji zatega voljo storiti ne morem, ker imam z mnogimi obertnijskimi opravili vedno dosti opraviti“.

Po končanem začetnem ogovoru so sledile po versti programa zborne zadeve.

Najpoprej je družbini tajnik dr. Bleiweis v kratkem popisu povzel imenitnije opravila, ktere je glavni odbor doveršil preteklo leto, in je zboru naznanil, kako je ta in una zadeva od višjih oblastij rešena bila.

Pervič je povedal, da je odbor po sklepu lanskega občnega zbora iznova povabil krajske gospodarje, naj dajo svoje mokre zemljiša drenažiti, ker je velika korist te naprave prečitna, da bi kadaj več zaspala. Oglasilo se je na ta poziv sicer toliko posestnikov, da bo inženir, ki tudi na Koroškem na senožetih Osjaškega kobilstva drenažo napravlja, imel veči del tega leta opraviti, pa vendar teh oglasov ni toliko, da bi se moglo na osnovo v lanjskem zboru nasvetovane drenažne družbe misliti; pa tudi brez take družbe bo drenaža napredovala, če se bodo časi zboljšali in cena cevi ponížala. Sedanje pomanjkanje dnarjev stiska tudi kmetijstvo tako, da vsak gospodar, če bi tudi rad, ne more misliti na zemljišne poprave, ki prizadevajo večje stroške. Kar pa se drenažnih cevi tiče, bo njih izdelovanje zdaj v druge roke prišlo, ker gosp. Baumgartner, ki je mestno cegelnico v najemu imel in je, res iz domoljubja, si perve drenažne mašine omislil, ni več ponovil kontrakta z magistratom zastran cegelnice. Kmetijska družba je nagovorila gosp. J. Pajka, naj z gosp. Raufferjem prevzame mašine za izdelovanje cevi. Gosp. Pajk je obljudil to storiti, ako ga bo družba podpirala v tem početji, in ker bojo odpadli tisti obilni stroški, ki so izperva sklenjeni z vsako novo napravo, zlasti če se namesto dobrih mašin slabe ali lahko pokazljive

dobé, kakor je to gosp. Baumgartner-ja zadelo, da je mogel namesti Salmove iz Marskega berž drugo iz Darmstadt-a naročiti, je tudi upati, da 1000 ozkih cevi se bo vprihodnje dobivalo po 9 fl. namest po 12 fl., kar bo zlo pospešilo drenažo. — Pri ti priliki je bilo zboru tudi oznanjeno, da tako dolgo, dokler ni Gruberjev kanal znižan in se tedaj tudi zdatno osušenje ljubljanskega močirja pričakovati ne more, sl. ministerstvo ne more dovoliti tiste prošnje, ktero mu je lani kmetijska družba predložila: naj bi takim gospodarjem, ki na močirji na svojih zemljiših želijo drenažo vpeljati, se iz cesarske kase v ta namen nekoliko dnarja posojevalo, kterege bi sčasoma poplačali. Ko bojo v Gruberjevem kanalu namenjene dela končane, naj — je velelo sl. ministerstvo — družba še enkrat ponovi svojo prošnjo.

Dalje je bilo naznanjeno: da iz lanskega zbora predložene prošnje o zadevah servitutnih pravic sl. deželno poglavarstvo podpirati ni moglo; — da je odbor dvojno osnovo nogradske postave zastran tergatve, eno za Dolensko, drugo za Vipavsko dež. poglavarstvu 23. dan p. m. v poterjenje predložil; — da je 2000 iztisov slovenske knjižice „dobro gnojništvo kmetovavca zlati rudnik“ po deželi razdelil; — da je visoka armadna poveljnija uslišala prošnjo kmetijske družbe, naj se tudi po mnogih krajih Krajskega nakupujejo remontu za konjike, — da je lanska preskušnja kmetijskih učencov očitno pokazala veliko koristnost nove naprave, po kateri se zdaj učenci pervega leta učijo v Ljubljani, kar sta spričali poterjila od dež. poglavarstva in od družb. odbora izvoljena gospoda izpraševavca gosp. D. Dežman in gosp. dr. J. Orel. Pri ti priliki je bilo tudi naznanjeno, da število kmetijskih učilnic se je pomnožilo z učilnico na Mokriški grajšini, ktero so blagovoljno gosp. grof Gustav Auersperg lani osnovali; — dalje je bilo povedano, da za izdanje „umnega kmetijstva“, ki so ga v slovenskem jeziku spisali neutrudljivi gosp. fajmošter Zalkar, je prejela kmetijska družba od sl. ministerstva notrajnih oprav pohvalno pismo, ktero je odbor podelil tudi zasluženemu gosp. pisatelju; — na vprašanje c. k. ministerstva: ali je krajska dežela lani dosti pridelala domačega žita, je odbor po verjetnih pozvedbah odgovoril, da ne, in da bi ga utegnilo okoli 200.000 vagánov premalo biti; — ko je že popred kmetijska družba poslala v Prago, Salzburg in Zagreb osnovo ljubljanske podkovijske in živinozdravilske učilnice, je unidan po željah deželnega poglavarstva v Tirolih tudi tje poslala ravno tak popis; kmetijsko družbo mora to veseliti, da naša učilnica je tako rekoč izgled vsim drugim te verste našega cesarstva; — ker je na družtvenem vertu na Poljanah sedaj sila veliko divjakov, posebno jabelčnih — je dal odbor že letos naznanje, da jih nepremožni kmetje in učitelji zamorejo brez plačila prihodnjič na tem vertu dobivati, — v obertnijsko in kmetijsko razstavo v Pariz je poslala naša družba modéle krajskih kozolcev in panjev, nekoliko krajske svile (žide), lanenega

semena, hitrice bele in rudeče, ajde, tursice ribniške, na Krajskem pridelanega jeruzalemskega ječmena, zgodnje leče, deteljnega semena, češpelj, jezič, vinskega kamnja, Vipavskega Verhpoljskega vina; — pri deržavnem zajemu se je družba vdeležila s posojilom 2000 fl. (Dalje sledi.)

Gospodarske skušnje.

Žveplo zoper vertne polže:

„Lani sem bral“ — piše nek vinorejec — „da se terta plesnobe obvaruje, ako se potrese z žvepljenim prahom (žvepljenim cvetom). Ko pridem v nohrad in vidim na nekem kraji vse polno te požrešne živali, veržem perišče žvepljenega cveta tje, in drugi dan ni bilo nobenega polža več tam viditi. Od tistihmal potresam žveplo povsod, kjer te škodljivce zapazim, in povsod zginejo berž“.

Da sadne drevesa rodijo debelejši sad.

Časnik „Fortschritt“ priporoča v dosego tega namena sledeče: „Na eno drevó cepi dvoje plemen sadja, in sicer eno zgodnjo, eno pa pozno; uno na juterno stran, to pa na večerno“.

Nekaj od žival.

Čbele kot vremenske prerokinje.

Pridne nabiravke medú predčutijo hitro vse vremenske premembe, posebno take, ktere jim so škodljive. Tudi nazzanjajo one take premene določno in za gotovo; treba je le, da mi na te vremenske znamenja pazljivo gledamo, ter jih razumeti si prizadevamo.

Ako čbele, letaje ob toplem jasnem vremenu, nekoliko blodijo in bernijo, kakor da bi žrela najti ne mogle, sledi v 24 urah dež. Je takih tavajočih čbelic le malo, dež kmáli preneha; jih je pa veliko, deževalo bode delj časa.

Ako se čbele v panji ščipljejo in tergajo, ako nemirne okoli panjev letajo, preden da v žrelo vlezijo, nastopiti hoče mnogo mokrine. Kakor dolgo — je lih vreme tačas lepo — to čbelno blodenje terpi, tako dolgo nimamo stanovitnega vremena pričakovati, če ravno vremenik na visoko kaže.

Že nekdanji Rimljani so na čbele pazili, ter po njih se ozirali, da bi prihodnje vreme previdili. Tako pravi starorimski pisatelj Plini: „Čbele predčutijo vetrove in deževje prihodnje, tedaj tistokrat ostajajo navadno domá“. — Slavni rimski pesnik Virgili v svojem naukoslovnem pesmotvoru „Georgikon“, to je, „kmetijstvo“ imenovanem, govori prelepó o predčutji čbel, kar se prihodnjega vremena tiče. Pravi namreč, da, ko dež se bliža, čbelice ne opuščajo svojega dvora daleko, to je, se ne oddaljujejo od čbelnjaka; tudi ne zaupajo se nebu, kader jug iztočni dohaja, temoč pod mestnem ozidjem bivajo mirne; ter poskušajo le na kratko zleteti.

Gotovo bi se več vremenskih znamenj iz čbelnega življenja in djanja nabrali dalo, ko bi čbelarji ali prijatli narave čbele svoje natanko zapazovati, pa svoje v tem obziru pridobljene skušnje oznanovati hotli. O tem opravilu bi bilo pa treba, da bi pazitelji dnevnik imeli, in da bi vanj pridno zaznamovali: 1) kakošno je povetrije vsaki dan; 2) kako vremenik stoji, in 3) kaj ob tej dóbi čbele počenjajo ali kako se one vedejo sploh. J. Š.

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos *) in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

Sanskritsko jezično deblo, ktero tudi jezikosloveci imenujejo indoeuropejsko ali indogerman-

*) Prirodosloveci pišejo od te cvetlice: „Cvetlica Lotos (Nymphaea Nelumbo) je neznano krasna cvetica; cvetna krona ji žari v ži-

sko, obsega pet različnih rodovin, kterih dve ste v Azii, tri pa v Evropi¹⁾. Aziatiške rodovini ste indiška in medo-perziška ali ariška, europejske pa kelto-germanska, slovansko-litvanska in gerško-latinska z umbriskim in oskiškim narečjem vred²⁾.

Pred svojim razkropljenjem so vsi indo-europejski jezici med seboj bili enaki. Razcepili so se že v predzgodovinski dobi, da nam ni mogoče časa izslediti, kadaj so vse germanske narečja, ali vse slovanske, vse keltiške ali gerške in latinske en jezik bile³⁾.

Litvansko-slovanske narečja so se od aziatskega bratinskega jezika, „sanskrit“ imenovanega, pozneje ločile, kakor klasiški in kelto-germanski, vendar še pred razdeljenjem aziatiške strani našega jezičnega okrožja v medo-perziško in indiško betvo⁴⁾. Na nar veči popolnosti in prvotnemu jeziku indo-europejskih narodov nar bolj podobni je ostal indiški sin. On ima bogastvo oblik, ktereга vsi drugi njegovi mlajši brati nimajo, akoravno tudi on ni pokvarjenju ušel. Tako, na primer, gledé glasnikov stojijo, kakor visokoučeni Bopp terdi, litvansko-slovanski jezici na starejši stopnji, kakor sanskrit. Litvansko-slovanski jezici še so ohranili izvirne gerloglasnice, ktere sanskrit po neoglasnicah nadomestuje. Tudi dokazati se dá, da je litvansko-slovanski jezik dosti besed v prvotnem pomenu ohranil, ktere v sanskritu že vprenešenem nahajamo. Tako je glasnik *k* starejši kakor temu glasniku enaki sanskritski glasnik *sh*, in litvanska beseda *akmu* (kamen) je v izviriški obliki, kakor sanskritska enaka *ashman*⁵⁾.

Bopp dá veljati in tudi Kuhn⁶⁾, da so litvansko-slovanske narečja dalje z indiškimi kakor druge europejske betve naše velike jezične rodovine v zavezi ostale. Enakih misel je visokoučeni Grimm⁷⁾.

Kakor jezikosloveci v naj popolnejšem bratu indoeuropejskih jezikov — v sanskritu — iščejo razjasnjenja pomenov besednih, tako basnosloveci v bogočastji indiškega naroda razjasnjenja podob basnoslovnih. Slovanski učeni može so že davno spoznali, da čudovitna sorodnost je med indiškimi in slovanskim bogočastjem; nemški so začeli v naj novejšem času tudi v Indii iskati ključa za razrešenje temnega nemškega bogočastja. Tako je, na primer, občehvaljeni nemški jeziko-, starino- in zgodovinoslovec dr. Adolf Holtzmann primerjal Nibelunško pesem z indiškimi pesmotvori⁸⁾. Pa ne samo podobe nemškega bogočastja so začeli primerjati z indiškimi, temoč tudi gerške in rimske. Tako je, na primer, učeni profesor Kuhn gerškega Hermejaso z indiškim Sarameyasom primerjal, in dokazal, da med indiškimi, gerškimi, rimskimi in nemškimi bogočastjem je zavez, in da soglasje v bitji

vem, nekoliko modrélem bagoru (purpuru); cvetni prah, svitel kakor čisto zlato, rumeni potoke; modro in rudeče pa mehko perje se sklada v pahalčice; iz stebelnih nitk pa se spletajo najličniše zapestnice; zvezčiki (pušeljci) posušenih nitk se rosijo z dišečim oljem, da jih dekleta nosijo v nedriji“ itd.

1) Besedo „sanskrit“ učeni jezikosloveci rabijo v treh pomenih: prvič imenujejo prvotni jezik, ktereга so indoeuropejski narodi pred razkropljenjem govorili, sanskritski; v ti razmeri se smatrajo indoeuropejski jezici za sinove, — drugič se veli sanskritski jezik tisti, v kterem so staroindiški slovstveni spomeniki pisani, — tretjič imenujejo jezik sanskritski vsak drugi, kteri je brat staroindiškega, tako, da se tudi jezik gerški, latinski, nemški, slovanski zna jezik sanskritski imenovati.

2) Pott „Etymolog. Forschungen“ I. XXX.

3) Bopp „Ueber die Sprache der alten Preussen“ str. 4.

4) Bopp. l. c.

5) Bopp. l. c. str. 7.

6) Kuhn v bukvah „Webers indische Studien“ I. 187.

7) J. Grimm „Gesch. d. deutsch. Sprache“ I. 171.

8) Holtzmann v svojem delu „Untersuchungen über das Niebelungen-Lied“ posebno primerja Sigfridovo povest s povestjo indiškega junaka Karna-ta, ktera se v Mahabharati nahaja. Tudi H. Lev je to sorodnost pretresoval (glej: „Zeitschrift für deutsche Mythologie“, herausg. v. Wolf I., 2. str. 113.)

NOVICA

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v sredo 16. maja 1855.

List 39.

Iz občnega zbora c. k. krajske kmetijske družbe v Ljubljani.

(Dalje).

Potem ko je v imenu glavnega odbora dr. Bleiweis zboru vse ravno podpisane družtvine zadeve vediti dal, so prišli predlogi podružnic in nekatere druge družbi pismeno poslane sporočila na versto.

V ti versti poprime predsednik podružnice ljubljansko-verhniške gosp. Anton Galle prvi besedo naznanjajoč željo: naj bi današnji zbor sklenil prositi sl. ministerstvo, da bi se kmali kmali izdala postava za družino (posle). Zbor, prepričan te potrebe, enoglasno potrdi ta predlog, in gosp. deželni poglavar obljubijo, prošnjo podpirati pri ministerstvu.

Podružnica boštajnska želi: naj bi kmetijska družba kakor koli pripomogla, da bi v tem toplem, za čbele kaj pripravnem kraju se čbelarstvo bolj povzdignilo. — Dr. Bleiweis v imenu glavnega odbora na to odgovarja, da bi družba gotovo rada tudi v tem pomagala, pa ji ni moč kaj drugega storiti, kakor s podučanjem nagniti gospodarje k pridnišemu čbelarstvu in v ta namen nekoliko iztisov izverstnega Jonketovega „Čbelarčka“ razdeliti v tisti podružnici. Kar pa sicer čbelarstvo na Krajskem zadeva — govori dr. Bleiweis na dalje — menda ne bo napak rečeno, ako pravimo, da gré čbelarija poslednje leta sploh rakovo pot, ker gospodar se le s tem rad peča, kar mu dobička donaja, ker pa je jel sirup spodrinovati sterd, lojec (stearin) pa tlačiti vosek, se prodaja unega in tega manj kakor nekdej. Gospod fajm. Čuk so dostavili temu še, da čbelam spomladi hrane primanjkuje, kjer ni dovolj resice, in kjer ni te, je s čbelarstvom zmiraj težava. Gosp. J. Dermel reče na to, da ne tají omenjenih zadržkov, da bi pa vendar pri vsem tem za ta kraj brez dobička ne bilo, ako bi se gospodarji bolj z veseljem poprijeli čbelarstva. — Zbor sklene po nasvetu glavnega odbora nekoliko iztisov „Čbelarčka“ razdeliti v tem kraju.

Kerško-kostanjevška podružnica želi, da bi družba skerbela za mašino, s katero se drenažne cevi delajo in ktera bi se sem ter tje po deželi razpošiljala, da gospodar, ki ima glino pri rokah, bi si zamogel sam delati cevi za drenažo; za začasno rabo te mašine naj bi pa gospodar, ki se je poslužuje, plačal določeno tarifo. — Sklenjeno je bilo, naj glavni odbor skusi to željo spolniti.

Podružnica krajska je razodela željo po plemenskem biku, ktereга okolica ta živo potrebuje. — Gosp. predsednik so rekli, da prvi bik, ki pride zdaj na deželo, je namenjen na Verhniko, ker se je verhniška podružnica že lani za-nj oglašila, — drugi pa se bo dal, morebiti že v jeseni, v Krajn.

Podružnica ložka na Notrajskem ponavlja prošnjo za ponovljeni oklic postave zastran mlevšine in ojtrega spolnovanja, ker marsikter mlinar jemlje merico kakor ga je volja. — Družba bo ponovila pro-

šnjo; gosp. deželni poglavar so se tudi spomnili spisa Križnogorskega v „Novicah“ o ti zadevi, ktera je sedaj toliko važniša, ker je zito že samo po sebi drago, po brezvestni mlevšini pa še dražje prihaja.

Po tem je bilo pismo vodja višje kmetijske učilnice ogersko-altenburške slavnega gosp. dr. Pabst-a zboru brano, ki ga je nedavno družbi pisal in v katerem gosp. Pabst, kateri veljá za enega izmed naj bolj učenih kmetovavcov in živinorejcov, potem kar je lani sam na Krajskem vidil in iz „popisa našega kmetijstva“ bral, nekatere dobrovoljne svete razodeva. V tem pismu obžaluje, da zemljišča lepe krajske dežele so tako silo razkosljane, da res na taci majhnih zemljicah ni moč po vodilih pravega kmetijstva gospodariti; odtod izvira druga nadloga, da se ne more toliko klaje za živino pridelovati, kolikor bi je potreba bilo, in naravni nasledek tega je potem, da se na Krajskem tako malo živine redí (na 100 ljudi na Krajskem je le 37 glav goveje živine, ko jih v družih planinskih deželah našega cesarstva po 50 in tudi po 100 pride). Ker so zemljišča tako silo razkosljane — pravi — se skor ne mora terjati, da bi se na njivah veliko več detelje sejalo, — pa to je mogoče, da bi se več koruze, korenja, burgundske pese povzelo v kmetijstvo, ker to so vsi takošni sadovi, ki pomagajo gospodarju krepko na noge; če bo več klaje, se bo lahko redilo več živine in obilniša živina bo dajala več gnoja. Posebno pa naj bi se več turšice sadilo, zakaj turšica in med njo fižol, buče itd. je gotovo za gospodarje majhnih zemljišč prava in naj imenitniša stvar. Ona, če gospodar prav ravna, z enim samim pridelkom povračuje dvojni pridelk družih sadežev — pridelk žita in pa zavolj slane tako nevarne ajde, ki jo je kmetovavec na sternišče sejalo. Bog obvari — pravi nadalje — da bi svetoval, naj bi se ajda popolnoma opustila, — naj je ostane toliko, kolikor je je prav, kakor drugo žito, al koruzi naj se določuje več prostora s fižolom, bučami, repo in peso. Krajske doline so še gorkeje od štajarskih — in vendar se na Štajarskim veliko veliko koruze prideluje, na Krajskem pa tako malo!“ — Gosp. predsednik dostavljajo temu skoz in skoz resničnemu svetu še nekatere opomine, naj bi se naši gospodarji bolj turšice poprijeli in pa klaje za živino, da se povzdigne domača reja, in ker oni radi besedo tudi z djanjem podpirajo, so razdelili že pred in v zboru lepe koroške koruze, ki so jo ravno dobili.

Da so tudi goli turšični sterži v moko zmleti dobri za moko, se je zbor prepričal iz 4 ravno iz Gradca od sl. štajarske kmetijske družbe poslanih hlebčkov kruha, kateri na pol iz steržene moke na pol pa iz navadne spečen, je bil zbranim družtvenikom, ki so ga pokusili, prav všeč. (Od mlina, v katerem se turšični sterži prav lahko melejo, bomo drugo pot v našem listu več povedali).

Ker je mnogospoštovani gosp. dr. Pabst v svojem dopisu za veliko nadlogo kmetijstva spoznal preveč

razkosljane zemljiša na Krajskem, vprašajo gosp. deželni poglavar: ali bi ne bilo prav, da bi družba zavolj tega se obernila do vladarstva, da bi se presilno razkosevanje saj za naprej branilo? Zbor enoglasno odgovori, da bo.

Gosp. dr. Schmiedel-novo pismo o zadevah cerkniškega jezera (bravcem „Novic“ že znano) je bilo z veseljem zaslišano in mu od kmetijske družbe vsa podpora zagotovljena.

(Dalje sledi.)

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Al v slovanskem bogočastju še nahajamo ožje razmere kakor pa le občnost misel (idej); nahajamo namreč z malimi unanjimi spremenami čisti indiški značaj v kljub protigovoru Schwenckovemu, ki terdi, da primerjanje slovanskega bogočastja z indiškimi ni prikladno¹⁾. Naj je ta enakost nastala za tega voljo, ker je slovansko pleme naj dalje v zavezi ostalo z indiškimi, ali za tega voljo, ker se ni nikdar tako mešalo z drugimi narodi in v zadevah vére zmiraj samostalnost in neoskrunjenost si ohraniti prizadevalo — sorodnost je djanska (faktiška); — že smo jo v svojih spisih mnogokrat dokazali, in jo bomo še.

Res je, da v slovanskem bogočastju ne smemo iskati vsih indiških basen, ktere so pozneje nastale po pesnikih in dahovnih, in ktere bi mi rajše imenovali „duhovne legende“, akoravno so v teh legendah misli izvirnega bogočastja v različni obleki najti. — al verozakonske mnenja, kakor jih naj starejše indiške bukve Vedas ohranjujejo, se nahajajo v čudoviti enakosti v bogočastju slovanskem. Ako Mahabharata in Ramayana ne veljata v vsem za izvirnika slovanskega basnoslovja, velja vendar Vedas. Pa tudi Mahabharata in Ramayana nista popolnoma zavreči, ker Vede so izvirnik vére duhovnih, nikdar pa ne vére ljudstva²⁾. Gotovo je ta okolščina imeniten dokaz, da primere slovanskega bogočastja z indiškimi dalje sežejo, kakor čez „allgemeine“ vsim indoeuropejskim narodom občne, ker ne samo v mitiškimi slovanskimi imenih nahajamo enake pomene z indiškimi, na priliko: Siva, Rama, Brama — primeri Siva, Radogost, Prome, Prove — temuč tudi priimena indiških božanstev v slovanskih zgodovinskih imenih. Tako, na primer, ima Višnu priimena Svabhu „per se existens“, Vanamali „floreaserta gerens“, Genarduna „protector“, Višvakšena „dux universi“, Ramana „jucundus“, Kamapala „concupiscentiarum rector“, Sharndgui „ensifer“, Adhokšadži „omnia lustrans“, Talanka „sonantium dominus“³⁾ itd. Uprašam sedaj: kje imajo slovanske imena Sobčslav, Svojata, Venceslav, Branimir, Branislav, Vsevolod, Radomir, Radoslav, Hotemir, Mečislav, Čedomir, Čedobor, Zvonimir, svoj razlog, ako ne v gori imenovanih indiških basnoslovskih priimenih Višnu-ta? Iz tega se pa več kakor le: „Das Allgemeine“ očitno razodeva.

Ali pogledjmo priimena Shiva-ta, Brahanbhanu „crescens“, Shambu „fulminans“, Bargha „lucens“, Shiva „bonus“, Shankara „terribilis“, Ugra „ferox“, Mahadeva „magnus“, „adjuvans“, „potens Deus“, Šastava „ulciscens“, Hara „destructor“, Sthanu „stabilis“, Durga „terribiliter“, „iracunde iens“, Bhava „sator“, generator⁴⁾ itd. Prosim vsakega razumnega: kje bode iskal temelj ena-

cih slovanskih starih zgodovinskih imen: Rastislav, Rostislav, Rastie, Perun, Bracislav, Boleslav, Uneslav, Bonjata, Lutomar, Lutomir, Lutibor, Mogemir*), Mistislav, Miescislav, Harovit, Stanislav, Spitihnev, Baba, Babo, Babuš, ako ne v indiškem bogočastju? Skoro vse nam znane staroslovanske zgodovinske imena se nahajajo v indiških različnih bukvah kot priimena božanstev, toraj se razjasnuje slovansko basnoslovje samo po sebi po indiškem. Ako se učeni dr. Holtzmann podstopi reči: „Ne dá se tajiti, da Indi in Gerki z enacimi besedami ne le take zapopadke izrazujejo, kateri pomenjajo perve potrebsine telesnega življenja, temoč tudi take, ktere razodevajo že izobraženo basnoslovje in pripovednico“ (Zeitschrift f. vergl. Sprachforschung, zvez. VI. str. 489), kdo bo tajil, da med Indi in Vindi ne vlada enaka razmera? Priimena božanstev se najdejo že v Amarasihu, kateri je 56 let pred Kristovim rojstvom živel. On pravi, da je zapopadek starejših knjig v svoj slovár vzel. Ker se ime Kršna že v Vedah najde, katerih početek daleč čez keršansko številoslovje sega, kdo si upa terditi, da te imena niso že bile v navadi, ko so Indi in Vindi v predzgodovinski dōbi še v Azii edina rodovina bili? Po tem uvodu se podamo v razlago svojega predmeta o pomenu cvetice lotos. (Dalje sledi.)

Ozir po svetu.

Zemljanke Malorusov.

(Konec.)

Od zvonaj smo tedaj zemljanko pogledali in ogledali. Stopimo bliže in podajmo se v znotrajne sobe. Ravno kosijo. Okoli mize sedé gospodar, gospodinja, gospodarjeva dedica in njegov sin. „Sprosim milost, kusat' z nami!“ je prvi glas, ki nam prijazno nasproti doní. Serce nam mora zaigrati o ljubeznjivi priljudnosti in prijaznosti teh dobrih ljudi. In zares, ako nam je že od zvonaj čudna gomilica dopadala, vznotraj je gotovo še stokrat lepša in milejša. Kako lična sobica! Kako prijetno in hladno je, kako vse duhtí, kakor hladen zrak nas obdaja, ko nasproti zvonaj naj huja vročina pritiska! Od kod pa toliko blazega duha, od kod tolika prijetnost? Tla lične sobice so z duhtečo travo nastlane, stene in klopí z dišečim zelinjem okinčane. In kako pripravno, kako snažno in čedno je vse! Lepi pisani pertiči so po klopéh razporeženi in na posteljah cela množina mehkih in vabljivih blazin. In v koti jaslice s cveticami, mičnimi pregrinjalicami in lampicami — kako pazljivo, s kako detinsko pobožnostjo je vse olepšano! Mili ljudjé! vi nam pač živo dokazujete, da tudi pod zemljo Bog in postave vladajo. — Ozrimo se nekoliko krog sebe. Pervo, kar nam pred oči stopi, je peč, iz paličice z glino premazanih sestavljena, ki ob enem za kuharijo, kurjavo, sušenje zelín in še za druge namembe služi, ki je pa tako čudno narejena, da je ni moč brez podobe popisati. Greoč dalje stopimo v drugo sobico, v kateri vsakoršno orodje nahajamo; v glinovi pomalani steni pa vidimo sopet celo rajdo majhnih votlinic, ki so vse lično izmalane in ob robéh z mičnimi podobami okinčane. V slednji teh votlinic sedi putka na jajčicah. Med orodjem zagledamo naj pred tako imenovano „stopko“, ki je v nobeni zemljanki ne manjka, za prosó mleti. Stopka ta pa ni družega, ko bervno, položeno čez drugo bervno, ki ima na sprednjem koncu z železom okovano kladvo. To kladvo tičí v neki luknji v tléh, ki jo s

*) Ime Bonjata, katero je posebno pri starih Čehih bilo navadno, izpeljuje učeni Jungman od bonati = strah delati. Nahaja se ime Bonjata pogostoma na štajarskih rimskih kamnih v obliki Boniatius in Boniata, ravno tako Lutomar trikrat in Magemar večkrat. Znamenita je ta okolščina, da pri polabskih Slovanih se končajo imena na vit, n. pr. Rugevit, Harovit, Karevit, Porevit, pri Rusih in Polacih pa ravno tiste imena na slav: Poreslav, Pereslav, Svetoslav, pri Slovencih pa Karat, Borut, Rastie. Spis.

¹⁾ Schwenc „Mithologie der Slaven“ str. 5.

²⁾ Heezen „Ideen“ I. Theil. Göttingen 1824 str. 125.

³⁾ Glej „Amarasinha“ editio Paulini Romae. Sectio I. str. 16—19.

⁴⁾ L. c. str. 28.

NOVICA

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v saboto 19. maja 1855. List 40.

Iz občnega zbora c. k. krajske kmetijske družbe v Ljubljani.

(Dalje).

Gosp. V. Peške *), tajnik na grof Auerspergovi grajšini v Mokricah, je govoril potem: „kako se dá gnoj v hlevu zboljšati“, ako se namreč gnoj tako dolgo v hlevu puša, dokler se naravnost ne izvozi na polje, in da goveja živina, kakor ovce, ni privezana v hlevu, ampak da po gnojnem kupu, ki se zmiraj dobro nasteluje, prosta sem ter tje kobacá, gnoj tlači in ga s scavnico svojo namaka; na to vižo ni treba gnojnišč, ker ves gnoj koj naravnost na polje pride. Tak gnoj je veliko močnejši kakor tisti, iz kterega se na gnojniščih naj tečniši deli izcejajo. Tako gospodarstvo z gnojem je nasvetoval Horsky, gosp. Peške je rekel, da na Českem je na nekterih grajšinah to vidil, in dr. Stökhardt je po neki skušnji zvedil, da po takem „hlevskem“ gnoji je na enakem prostoru pridelal krompirja 82 funtov in pol več, pšeničnih zern tudi 740, slame pa 13 centov več“.

Na Krajskem in po kmetijah tudi družih dežel je pušanje gnoja v hlevu navadna šega, in kjer so hlevi majhni, nizki in soparni, in kjer kmetovavec nima obilo stelje, da bi pridno nastiljal, je to gotovo za živino prav škodljivo, kakor to obilne bolezni na parkljih, na vimenih in na pljučah in garje in lišaji učé. Priporočati bi se utegnilo to ravnanje z gnojem le v prav visocih, prostornih, zračnih hlevih velicih posestnikov, da živina škode ne terpi, na katero mora gospodar še bolj gledati kakor na gnoj, ker brez živine ni gnoja. Če pa gosp. Horsky pravi, da potem ni gnojnišč treba, na nekterih gnoj svojo naj boljšo moč zgublja, je očitno, da tudi on, kakor vsaki umni kmetovavec, je prepričan, da slabo napravljeno gnojnišče ali pa raje nobeno gnojnišče je vse eno. Umno napravljene gnojnišča so kmetu zlat rudnik, to je skušnja poterjena čez vse, — in glejte! tako deleč smo jo že pripravili z nerodnimi gnojnišči, da modri možje po pravici svetujejo: take gnojnišča ali pa nič! —

Za tem je naznanil gosp. Peške še Horsky-tovo novo obdelovanje polja s plitvim oranjem in globokim rovanjem ob enem. To obdelovanje se opira tako rekoč na napravo dvojne brazde: ene, ktera se gnoji in oberne, druge, ktera se le zrahlja in po deževnici in snežnici rodoviti. Zato delo je pa posebnega pluga potreba, ki ga je Horsky iznajdel in je českuemu Ruhadlu enak. Dobiček tega obdelovanja obstoji nek v tem, da se s polovico gnoja izhaja. —

Gospod Malič, družbe odbornik, je potem besedo poprijel in priporočal sajenje sončnic; razložil

je korist tega oljnatega sadú, kteri je v cvetji č belam, v perji govedom, v semenu kuretini prijetna in tečna hrana; čez vse pa je olje, ki se iz semena dobiva. Ker je kupčijska in obertnijska zbornica kmetijski družbi nekoliko tega semena iz odesajskih sončnic prijazno podarila, je bilo v zboru družtvenikom razdeljeno, naj ga poskusjo. — Gospod Burger, družbe ud in posestnik iz Grosupelj, je zboru naznanil svoje skušnje in povedal, da je lani iz pol maslica vsajenih sončnic te sorte čez 4 mernike semena pridelal, in ker so sosedje vidili, kako dobro so se pri njem sončnice obnašale, so prosili semena, ki ga jim je sem ter tje razdelil.

Gospod Malič je na dalje še družbi naznanil, da je odbor nekoliko tistega cukrenega sirka (*sorghum saccharatum*) naročil, kteremu se je preteklo leto tako silna hvala prepevala, da v sladkorji še prekosí sladkorno peso in je tedaj za napravljanje cukra zelo imenitna rastlina; pa če bi tudi to ne bila — pravijo — je za živinsko klajo dobra, zernje pa za hrano prešičev. Naj si vzamejo kmetovavci, ki so iz gorkih krajev (zakaj le v gorki deželi dozori ta sirk) — je rekel gosp. Malič — nekoliko tega semena seboj, ki se ravno tako seje in obdeluje kakor turšica, naj ga poskusijo in potem družbi vediti dajo, kako in kaj je pri nas s tem semenom, in ako je res, da je od navadnega sirka razločno.

(Dalje sledí.)

Gospodarske skušnje.

Od laške ali papeževe repice (Topinambur) — piše veljavni Babo sledeče: 1) laška repica je za živinski živež, posebno za pitanje, kaj dobra, 2) za žganjarije tudi, 3) za človeški živež pa ne; — ako primerjamo laško repico z drugim korenstvom, je gotovo, da je manj vredna in le v tacihi okoljstvih donša dobiček, če ima gospodar deleč od hiše kak majhen kos sveta s slabo, nerodovitno zemljo, kjer se ne spleča saditi kakih drugih korenik.

Koliko rodovitnega šiveža dobivajo zemljišča izpod neba — je Barral na Francozkem po natanjnih skušnjah zvedil, namreč na oral ali joh zemlje pride izpod neba čez leto po dežji, rôsi in družih podnebnih stvaréh 46 funtov solitarjeve kisline, 13 funtov amonjaka in 24 funtov gnjilca, v vsem skupaj tedaj 83 funtov naj boljih gnojnih stvari. Naj bo to vsim gospodarjem spodbadek, da pridno in večkrat obdelujejo zemljišča, da rahla zemlja se lahko napiva imenovanih gnojnih drobcev, in da naj premočirni svet devljejo na suho, da podnebna tako dobrotljiva mokrota se ne zgubi v močirji.

Attenburško zelje ali štorasti kapus — ima to posebnost, da ne nareja glav, ampak po štoru se zraša perje za perjem tako, da so sicer vse peresa gori obernjene, pa se ne sprimejo v terdo glavo, ampak le s svojimi konci tako rekoč streho delajo čez serce; štori zrastejo poldrugi, tudi 2 čevlja visoki. Mesca augusta (velicega serpana) se mu obira perje in se

*) Gospod Peške je imel s Horsky-tovim poljskim orodjem v Ljubljano priti, da bi nam bil na družtvinem vertu na Poljanah pokazal po vodilih Horsky-tovih turšico saditi. Ker pa so se letos vse dela zakasnilo in še domá niso vse turšice vsejali, se ta skušnja tabart ni mogla na Poljanah opraviti. Gosp. Peške je tedaj povabil vse kmetovavce, kterim je mar to obdelovanje viditi, naj pridejo v Mokrice.

NOVICA

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v sredo 23. maja 1855.

List 41.

Iz občnega zbora c. k. krajske kmetijske družbe v Ljubljani.

(Dalje).

Gosp. urednik Mihael Ambrož je potem besedo poprijel in rekel: Ker še zmiraj ne moremo reči, da bi nas bila zapustila krompirjeva bolezen, tedaj kmetovavcem še zmiraj prav pride, ako jim kak skušen mož dober svet ponudi. Tak dober svet je izročil tudi naši kmetijski družbi unidan gosp. Utiešil iz Českega, ki že 40 let kmetuje in je skozi zadnje 3 leta pridno poskušal vse, kar se je skušalo že po svetu, in je natanko pazil na vse, da bi zvedil, kaj odvrta tisto nesrečno bolezen, ki prelubi krompir že več let bolj ali manj napada. Mož ta pa ni skušal na majhni njivici, ampak odločil je vselej 5 oralov (johov) suhe pešene zemlje, 2 orala pa težke bolj vlažne, — teh 7 oralov je razdelil na 42 enako velikih prostorov in na vsacega je vsadil poltretji vagán krompirja; na vsakem prostoru je obdeloval krompir drugač in na vse viže, ki so se že skuševale po svetu.

Te obilne in z drobno natanjnostjo izpeljevane skušnje — je rekel gosp. Ambrož — niso kakošna kar bodi reč, tedaj so vredne, da jih porajtajo vsi naši gospodarji. Gosp. Utiešil je prepričan, da krompirjeva bolezen ne bo zmiraj terpela, ampak da izvira, kakor vsaka druga minljiva kuga, iz posebnih zemeljnih in podnebnih bolestnih prememb, katerih ne moremo s perstom pokazati, ktere pa so vendar očitne iz tega, da ene leta sém ni le krompir podveržen gnjilini, temuč mnogo drugih sadežev, kar je dobro znano vsim gospodarjem. Če pa Utiešil pravi, da bolezen ta izvira iz zemeljne in podnebne spačnosti, bi morebiti utegnili kdo reči: „kaj pa se bomo ukvarjali z vsim tim posebnim sajenjem; saj bo tako in tako gnjil, če je zemlja bolna in podnebje bolno?“ Nikar tako ne govorite — je rekel gosp. Ambrož — taka beseda bi ne bila beseda pametnih mož, ki vedó, da se plajšč raje sterga, če je že zlo oguljen, — da se škornjice pred premočijo, če že perste kažejo, — da se človek slabo oblečen pred prehladi, kakor dobro zadelan, — da bo pijanec pred za kolero zbolel, kakor zmeren in trezen človek; — ali, ob kratkem rečeno: tista stvar pred zbolí, ktera ima že nagnjenje k bolezni v sebi, kakor tista, ki ga nima. Tako je tudi s krompirjevo boleznijo: z umnim ravnanjem, ki smo ga po skušnjah zvedili, moramo skrbeti, da se krompir tako rekoč ustavlja bolezni, in ga ne smemo mehkužnega narediti, ki gré koj pod zlo.

Po tem uvodu je naznanil gosp. Ambrož Utiešil-ove skušnje

kako krompir obvarovati bolezni.

1. Če hočeš zdrav krompir imeti, izberi mu suho, lahko, pešeno zemljo; če svet enmalo višji leži in proti soncu, toliko bolji je. Saj gospodar tudi pšenice ne seje v vsako zemljo, tudi zelja ne v vsako,

— kaj ravno krompir, ta prelubi sad, bi mogel pankert biti, da naj mu je vsak svet prav?

2. Obdelaj njivo za krompir že poprejšno jesen.

3. Če je zemlja že od pred rodovitna, ne gnoji krompirju, — ako mu pa gnojiš, gnoji mu le srednjo mero, ne preveč, že v jeseni, in s prelezanim, dobro podelanim gnojem.

4. Zgodaj ga sadi, to je, koj v spomladi, ko se po navadnem vremenu ni več ponočnega mraza bati. Zgodaj ga je treba saditi, da ima časa dovelj dozoreti, — gorka pa naj je že zemlja, ker v merzli, še s snežnico premočeni zemlji, vsak sad mertev leži.

5. Za seme si izbiraj le zrel, zdrav krompir.

6. Sadi ga ali celega, ali na 2, debeli krompir k večem na 4 kose razrezanega.

7. Preden ga sadiš, daj ga zveniti, in kadar ga sadiš, poštopaj ga z apnom.

8. Ne pokladaj ga na brazdo, ampak v razor.

9. Skerbi, da je njiva zmiraj pridno opléta.

10. Po dežji zatepeno zemljo berž okopaj in zrahljaj, da jo more sonce spet pregrevati.

11. Ne porezuj mu krompirjevca (perja), dokler ni do dobrega odcvetel.

12. Še le ene dni pred sv. Terezijo, to je, sred mesca oktobra (kozoperska) ga vzemi iz zemlje, in spravi ga popolnoma suhega v zračnem (ljuftnem) hramu, in ne predebelo nasutega, pa na troje razločenega: debeli krompir zberi za se in za družino, srednjega za seme, drobnega za živino; kar ga pozneje gnjije, ga pridno loči od zdravega.

13. Kalí v hramu mu ne tergaj; če mu jih tergaš, ga spodbadaš s tem, da se še bolj izraša; to pa mu jemlje moč, da na zadnje popolnoma oslabi, — da tako kiljavo seme ne more zdrav in močen sad roditi, vsak lahko razume.

14. Ne zaupaj nobenemu tujemu semenu, ako nisi prepričan, da je iz dobrega kraja; če pa je iz dobrega zdravega, je dobro seme včasih premenjati.

Naznanilo teh skušinj, ki naj bi jih vsi gospodarji posnemali, je gosp. Ambrož s tem sklenil, da če, zlasti okoli Ljubljane, pušamo krompir popolnoma dozoreti, ga bomo malo pridelali.

Pozen sad na polji je zmiraj v veliki nevarnosti pokraden biti. Da se tatvina odvrta, je treba poljskih čuvajev. Gosp. Ambrož tedaj svetuje: naj bi kmetijska družba priporočila ustanovljenje poljskih čuvajev mestnemu magistratu, da bi po posvetovanji s slavnim vodstvom c. k. policije si postavili za okolico ljubljansko. Dr. Bleiweis je rekel, da razun mnogih družih krajev imajo posebno v Vipavi že zdavnej take čuvaje, in da bi odtod naj bolje zvedili to praktično napravo, ki bi utegnila izgled biti tudi drugod. Gosp. deželni poglavar so poterdili ta nasvet in rekli, naj bi, ko bojo na to vižo poljski čuvaji za srenjo ljubljansko osnovani, kmetijska družba se obernila do deželnega poglavarstva, da bi ono po c. k. okrajnih (kantonskih) predstojnikih tudi županijam

po deželi priporočilo, naj bi povsod, kjer je potreba očitna, poljske čuvaje napravili. — Vse te predloge je poterdil zbor. (Dalje sledi.)

Iz natoroznanstva.

Od vremena.

Mnogoverstni so vzroki, ki napravljajo spremembe v zraku. Vse kar vreme dela in spreminja, si je v natanki zvezi, tako, da posameznih prikazkov ne bomo razumeli, če to zvezo pozabimo. Spreminja se zračna teža, to je zrak je včasih težji, ko je več soparjev v njem, kadar je merzleje; včasih pa utegoe biti ložji, ko je bolj čist ali redek, kadar je gorkeje. Gorkota tudi ni povsodi enako razdeljena, kar storé vode in suha zemlja. Zrak nad morjem in po suhem ni enako vlažen. Mraz se verstí z gorkoto. Stan ali podoba soparjev, ki po zraku plavajo, se tudi s tem mení. Zrak se preseljuje iz kraja v kraje, in veter veje. Stan zračne elektrike je tudi mnogim pogodbam podveržen. Vse to ima svojo moč do vremena; vse ga spreminja, kar se godí v suhem in vlažnem zraku, v gorkih in merzlih krajih, po gorah in po dolinah, pozimi in poleti.

Te in še več družih okolistav bi imeli premišljevatí, da bi vse dobro razumeli kako in zakaj se to godí, kar vidimo v zraku. Nam bo pa treba le toliko omenjenih vzrokov k premišljevanju sabo vzeti, kolikor jih vsaka zdrava glava brez posebne učenosti razumeti zamore. Toraj bom tu govoril od natornih prikazkov v zraku, kakor jih vsak lahko leto za letom ogleduje. Treba bo pa kaj več po svetu pogledati, kako se kje drugodi godí, da pri domačih prikazkih nam ne ostanejo unajni neznaní.

Vetrovi. Pozimi, ko se vrata odpró, se pri tleh bela megla v hišo zavalí, pravijo, „da mraz noter gré“. Pri verhu vrat pa gré gorkota vèn. Kakor hišna gorkota in zunajni mraz napravljata, da spodej gré mraz v hišo, zgorej pa gorkota vèn, tako se po gorkotnem razločku v zraku napravljajo vetrovi. Gorak zrak se kviško dviguje in odteka v merzleje kraje, pri tleh pa merzel veter v gorke kraje dohaja. Izgledi so nam primorski in otočni vetrovi. Kmaló po sončnem vzhodu začne veter po morji proti bregovom vleči, ker se suhe tla na soncu hitreje ogrejejo kot morje; zrak gré od ogretih tal kviško, pa drug od morja doteka: veter vleče. Od zjutraj do dveh ali treh popoldne zmiraj močnejši prihaja, po tem se pa veter manjša in po sončnem zahodu potihne. Zvečer se pa zemlja hitreje ohladi in veter začne vleči z dežele na morje. Mornarji, ki se po morji vozijo, ga dobro poznajo, ker potrebujejo vetra, da jim barke goni.

V zraku je vedno nekaj vodnih soparjev. Kadar se zgosté, se napravijo dostikrat hudi vetrovi in silni viharji. Velik poliv prinese v kratkem času veliko vode na tla. Leta voda je poprej v podobi soparjev po zraku playala; lahko si mislimo, kako veliko prostora da je posedla. Kakor se pa soparji na širokem prostoru zgosté in dež napravijo, se sčisti zrak, pa tudi nekaj gorkote dobí, ki so jo poprej soparji v sebi imeli. Zdaj pa še ogreti redkeji zrak kviško letí, od strane pa plane bolj gost zrak v tisti prostor, veter se naredí in se vleče naprej. Ob hribih se veter, če nizko vleče, dostikrat drugam oberne, kakor se to vidi po velikih mestih, kjer iz vsakih ulic drug veter vleče, če prav nad mestom le na en kraj veje. Dostikrat se megle na drug kraj vlečejo kakor petelin kaže; megle, ki visoko po zraku plavajo, gredó drugam kot spodnje, toraj zgorej včasí veter na drug kraj vleče kot pri tleh.

Vejejo pa tudi po suhem in po morji drugi vedni vetrovi, tako imenovani pasáti. V vročih, južnih krajih okoli pasú (Aequator) letí gorak zrak od tal v višave in se steka proti tečaju (polu); pri tleh pa merzel veter od tečaja proti pasu veje. Severni veter, če bolj proti jugu pride, bolj se obrača na zahodne kraje. V južnih vročih

krajih, okoli vračnika (Wendekreis), se dela iz njega pomorski pasát, ki vleče od jutra proti večeru okrog zemlje. Ko se je Kolumb, ki je Ameriko najdel, prvič tje peljal, je veter na atlantiškem oceanu (morji) pod otokom Madejro vedno proti večeru vlekél, da so že mornarji v strahu bili, da jim ne bo moč nazaj. Južni veter pa, ki veje iznad pasú proti severnim krajem, se v naših deželah z višav na zemljo spuša. Tukaj se srečujeta severni in južni veter ali sever in jug. Zmagujeta kakor je kter močnejši. Ker se pa ustavljata, se napravijo vetrovi, ki na več krajev pišejo. Včasí se pa samo en veter čuti, kakor da bi družega ne bilo; po tem pa drug veter nastoplja in vreme se preobrača. Znana je burja, ki dela pozimi hud mraz in zamete. Kadar se ima vreme preobertiti, ni čutiti burje. V višavah se je že pokazal goreniec, ko še petelinic za-nj ne vé; kmalo pa pride jug do tal, in južno vreme nastopi.

Skušnje učé, da poleti naj bolj ohladé južni vetrovi. So sicer gorki, pa veliko soparjev sabo prinesó, dostikrat v severnih krajih dež dadó in ohladé. Severni vetrovi pa prinesó suh zrak, zjasnijo nebo; če je poleti, pride gorko vreme, ker sonce lahko ogreva; če je pa pozimi, pa napravijo velik mraz, ko sonce podnevi nima kaj močí, noč je pa dolga ter se vse ohladi. Južni vetrovi pa pozimi delajo sneg in tudi južno vreme. — Vetrovi, ki pridejo od snežnikov, prinesó mraz; veter iz Afrike prinaša gorkoto. Toraj vetrovi kakor iz raznih krajev prihajajo tudi vreme preobračajo. (Dalje sledí.)

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Po loti, znamenji rodenja, so dobili priimena Brahma. Višnu in Shiva in sicer Kamalāsani, „na loti sedeč“, ali pa Tamar — Latov, Lotov. Tudi Višnu — Tamara žena Lakšmi (kar Paulin prestavlja „lepa“, „krasna“, Benfey pa „die Begehrungswürdige“, Hotimira, Hotislava, severnoslov. Krasopan, Krasina, Krasatinka, ker so jo, ko se je iz mlečnega morja rodila — primeri „Venus Aphrodite“ — vsi bogovi zavoljo njene lepote pozeleli) se velí Lotos, Tamara, Padmaleja. Ravno tako se velí Shiva „lotovenčani“, ker tudi on je bil predstavnik vode, zato se velí Šidikanda (moker, vodén) = severnoslovenskemu Mokoslavju; tudi Nara, Sagara, Gangadhara, to je, voda, morje, Gangonošec, Vršadeva = severnoslovenskemu Daždbogu¹⁾.

Lakšmi se tudi velí Shri beata, Indra, pohotna, poželjiva, Logamada, svetá mati, Logagenani, svetá roditeljca = severnoslovenski Zememateri, Rama prijetna, Kanjaga²⁾; virgo = severnoslov. Dzivici, Divici, Devici, Lüki = nemškemu Glück³⁾.

Shri pomeni toliko, kar slovenska beseda srita, sreta, sreča od korenike shri ankommen, willkommen, zato v slovenskem jeziku besedi srečati in sreča ste iz jedne korenike. Da so boginjo Shri — Srečo — stari Slovani častili, pričuje Albericus Monachus določno v svoji kroniki⁴⁾.

Iz njegovega popisa se vidi, da je boginja Sreča imela ravno takošni rog (cornu copiae) kakor Svetovit, in vso pravico, ker ni samo bila njegova žena, temuč tudi boginja obilnosti. Svetovit s svojimi čvetirimi obrazi ni nobeno drugo božanstvo, kakor Višnu — Kršna — s priimenom Džaganat. Džaga v sanskritu ne pomeni samo svet mundus, temoč tudi svet lux; hat je končnica in

¹⁾ Glej „Amarasinha“ edit. Paulini str. 28.

²⁾ Na Štajarskem še je beseda kanja, to je, deklina poznana, litvanski kaunis = mladeneč.

³⁾ Priimena so iz Amarasinhe str. 21—23.

⁴⁾ Albericus Monachus „Chronicon“ II. ad ann. 1003. Spis.

NOVICE

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v saboto 26. maja 1855.

List 42.

Iz občnega zbora c. k. krajske kmetijske družbe v Ljubljani.

(Dalje).

Gosp. odbornik Ferdinand Schmidt je s pre-pričavno besedo dokazal potrebo, da bi vlada zapo-vedala: naj vsak gospodar vsako leto potrebuje svoje sadno drevje škodljivih gosenc. Čenam slabo vreme, slana in toča, jemlje sadje, nemoremo zoper to nič storiti. Druga pa je, če nam ga gosence pojedajo.

Zoper gosence, ako jih ne pokonča vreme, sta le dva pomočka: prvi so tiči, drugi pa pridnost človeška.

Tiči res pozobljejo veliko veliko gosenc, — pa kaj, ker tudi po dobrotljivih tičih stega lakomni člo-vek svoje roké, da jih lovi in pokončuje! Čeravno je prepovedano, tičem jajčka pobirati iz gnjezd in jih ne loviti vsaki čas, se ta prepoved vendar le malo spolnuje in posebno na Laškem, kamor se čez zimo tiči preseljujejo iz naših krajev, jih pomore vsako leto na tavžente. Premalo je tedaj tičev, da bi nam, zlasti kadar je veliko gosenc, otrebili vse drevje. In kaj nas ni sram, da bi se pameten človek zanašal na neumno žival, da bi ona za-nj opravljala delo, ktero je v prid le njemu samemu!

Do leta 1833 je bila pri nas postava, da vsak gospodar mora svoje sadno drevje trebiti gosenc; leta 1833 pa je bila preklicana ta zapoved, ker je vlada zaupala, da so gospodarji že toliko podučeni, da jih ne bo treba siliti k delu za njih lastni prid.

Sedaj je preteklo 22 let — je rekel gosp. Schmidt, sam priden sadjorejec — kar ni več te postave; pa vsako leto se sliši več pritožb od gospodarjev zoper gosenco nadlogo. Pa kdo toži zoper to? Nečimerni in leni gospodarji ne, ampak le pridni, skerbni in umni, katerih se tudi med kmeti ne manjka, — ti so prišli že večkrat kmetijsko družbo prosit: naj bi se potegnili za to, da se sploh zapové, naj vsakdo trebi drevje požrešnih gosenc. Oni pravijo: „kaj nam pomaga, če tudi mi oberamo ta merčes, če pa sosed moj tega ne stori! Gosenca ne ostane, ko je na enem drevesu že vse požerla, na tistem mestu, ampak gré od drevesa do drevesa, dokler je kaj listja ali cvetja. Ni tedaj prav, če moram jez zavolj nečimernosti svojega sosedu škodo terpeti.“ — Tako tožijo pridni in pametni gospodarji in prosijo sami za postavo, ki naj to zapoveduje.

Kmetijska družba zamore z dobro vestjo reči, da je vse storila, da bi se podučilo ljudstvo po deželi o tem, — ona je razposlala že o tej zadevi mnogo podukov po deželi, — je razdelila že veliko iztisov Pircovega „vertnarja“, — „Novice“ so že sto- in stokrat pripo-ročevale ravno in to priporočajo še zmiraj, — od leta 1840 deli sreberne častne svetinje pridnim sadjorej-cem in je spodbodla že marsikterega k umni sadjoreji, ki je tudi gotovo lep izgled svojim sosedom, — mnogo duhovnih gospodov je po deželi in pa tudi ljudskih šol učiteljev, ki si marljivo prizadevajo pomagati sadjoreji

na noge, — in tudi družih pridnih posestnikov se ne manjka, ki so pridni v pokončevanju škodljivih gosenc. Poduka je tedaj dosti — ali vès ta poduk ne izda dovolj, ako vsak gospodar ne stori svoje dolžnosti.

Gospod Schmidt je tedaj zboru nasvetoval: naj danes sklene, da kmetijska družba prosi sl. vladar-stvo, da se zopet okliče enaka zapoved za trebljenje gosenc, kakoršna je bila tista od 11. nov. leta 1824, in da naj glavni odbor izdela osnovo takošne postave in jo predloži vikši vladi.

Žl. gosp. dr. Karl Wurzbach je na to besedo poprijel in rekel, da on ni za tako zapoved, da bi se gospodarjem omejevalo svobodno ravnanje. Tudi dr. Bleiweis je te misli, da naj se kmetijstvo kar koli je moč svobodno razvija, — al vsaka svoboda ima le do tiste meje pravico, dokler ne žali pravice sosedove. Gosence pa so požeruhinje, ki ne delajo razločka med „mojim“ in „tvojim“, one grejo nad vse. Ako hoče kter gospodar gosence pasti, da mu pokončavajo sadje, bi se mu res nemoglo braniti, da jih pase na svojem drevju, — al ker gosence njegove delajo tudi škodo na desno in levo sosedom, je treba, da saj te varuje postava. Razun tega se mora ljudem dostikrat kakošna dobrota siliti; tako je tudi s tem: če mora leni gospodar trebiti svoje drevje, dela za svoj dobiček. Na Francozkem je tudi taka postava, in nihče se ne pritoži zoper njo, ker vsak očitno vidi, da je dobrotljiva za vsacega gospodarja in pa pravična za vsacega sosedu.

Na to so gosp. predsednik zbor vprašali: „alinaj družba prosi za oklic od gosp. Schmidt-a nasvetovane postave? — in enoglasno se je odgovorilo: da naj.

(Dalje sledi.)

Gospodarske skušnje.

Ogeršične preše ali ogeršična pèrga,

to je, tisti hlebčiki, ki ostanejo po izprešanem olji iz ogeršice, so, kakor smo že večkrat govorili, dober gnoj. Celó iz naše dežele se vozi na Laško vsako leto veliko centov tacih hlebčikov, ki se v moko zdro-bijo in se ž njo potem njive gnojé. Enoral (joh) njive za pšenico pognojiti je dosti 10 centov ogeršič-nih preš; cent po 2 fl., znese 20 fl. Navadnega gnoja pa se potrebuje za ravno tak prostor 16 voz (po 20 centov); če voz rajtamo po 2 fl., pa znese to 32 fl.; zraven tega se mora gnoj 16krat peljati na njivo, preše pa vse skup le enkrat. Na obojno stran je tedaj dobiček pri prešah, naj si že gospodar mora gnoja kupovati ali če si ga tudi sam prideluje more-biti ravno tako drago.

Če človeka čbela piči,

ni boljšega pomočka kakor berž rano pomazati (pa ne ribati) z oljem; ako to hitro storiš, jenja bolečina hitro in rana ne oteče. Vsako olje, da je le čisto, je dobro. Na Laškem tudi zoper škorpijonovo pičenje le olje rabijo. Vsak čbelar naj ima tedaj v čbeljaku kozarček (glažek) olja v ta namen.

NOVICA

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v sredo 30. maja 1855.

List 43.

Iz občnega zbora c. k. krajske kmetijske družbe v Ljubljani.

(Dalje).

Stan družbinega verta na Poljanah in podkovijne in živinozdravilske učilnice lanskega leta. Ker gosp. dr. Strupi-a ni bilo ob času občnega zbora doma, je namesti njega dr. Bleiweis ob kratkem na znanje dal, kaj se je preteklo leto zgodilo na tem vertu in v ti učilnici.

Kar rejo murb zadeva, je družtveni vert še zmiraj priden oskerbovavec dežele s semenom in drevjem murbinim. Razun semena, ki ga gosp. dr. Strupi pridno doma prideluje, na vertu seje in po deželi razdeluje, je bilo lani 1465 murb prodanih, 1010 pa brez plačila darovanih. Sadnih drevés se je prodalo 367. Veselo je opomniti, da po mnogovertstnih poljskih, travnih in gojzdnih semenih čedalje bolj poprašujejo tudi kmetje in ne le veliki posestniki, kar je gotovo znamnje, da umno kmetijstvo, čeravno počasi, vendar čedalje bolj napreduje in da tudi med kmeti in posestniki manjših zemljiš se ne manjka modrih gospodarjev, ki zapopadajo svoj dobiček in spoznavajo, da po starem ne more več vse biti.

Družbini sadni vert je pa tudi šola sadjo- in murboreje in reje svilnih červičov, v kateri gosp. Andrej Fleišman vsled vikšega povelja od leta 1852 gosp. bogoslovcem 4. leta in pa pripravnikom za učiteljstvo ljudskih šol in kmetijskim učencem razlaga djanski nauk v omenjenih razdelkih. Od leta do leta veselejše napreduje ta učilnica, v kateri se je dosihmal že izučilo 26 duhovnih gospodov (med temi 4 iz čast. reda frančiškanov), 12 učiteljev ljudskih šol, in 12 učencov kmetijske in živinozdravilske šole. Večina teh razširja sedaj že po deželi umno sadjorejo. Da pa v ti učilnici vsak, kdor je priden, ima obilo priložnost se popolnoma izučiti koristne sadjo- in murboreje, vsak lahko zapopade, ako mu povemo, da s popolnim naukom po bukvah se veže djanski nauk; lani se je blizo 2000 divjakov pocepilo, čez 700 bolj odrašenih drevés presadilo, obila množica sadnega drevja v tem vertu gosenc otrebila in sploh v vsem tako gleštala, kakor predpisuje umna sadjoreja. Tudi sviloprejk se vsako leto toliko izreja, da učenci imajo priložnosti dovelj, se podučiti v strežbi te prekoristne živalice, ktera nam prede drago svilo (žido). Pač bi bilo želeti, da bi naši gospodarji po kmetih, ki si zamorejo zasaditi murbenega drevja in potem sviloprejk rediti, si na to vižo pripravili saj toliko svile v hišo in dnarja za-njo skupili, kolikor kupuje družina njih svilnega blaga v štacunah in iz hiše iznaša dnarja kramarjem, ker je sedaj že tako na svetu, da brez svilnega oblačila noče skor nihče biti.

V tukajšno šolo za kovače in živinozdravnike je hodilo lani 13 učencov. V vsem skupaj je tedaj iz te šole že na deželi po Krajskem, Štajarskem, Istrijskem in Horvaškem (ker se v ti šoli vsi nauki v slovenskem jeziku razlagajo, zamorejo fantje in možje iz vsih dežel, kjer se sloven-

ski govori, v to učilnico hoditi) 85 izučenih kovačov in pa živinozdravilskih pomočnikov. Šola je namreč razdeljena v 2 razdelka: je polletna samo za izučenje podkovstva in dosego mojsterske pravice, in pa celoletna za izučenje v živinoreji, v pripomoči pri porodih, v ozdravljanji živinskih bolezni itd. Da so spet lani imeli učenci obilo priložnost se podučiti v podkovanji zdravih, napčnih in bolnih kopit, se vidi iz tega, da je bilo od učenika podkovstva gosp. Skaleta ali vpričo njega od učencov, ki pa morajo preden v to šolo pridejo, že kovaški podmojstri ali kseli biti, 683 kónj z bolnimi in napčnimi kopiti, 714 pa z zdravimi podkovanih; med temi je bilo 20 opornih kónj, ki se niso drugač podkovati dali, da so se mogli na steno privezati. Ker pa noben kovač ne more živeti samo od zaslužka pri podkovstvu, učencem tu tudi priložnosti ne manjka se uriti v mnogem drugem kovaškem delu; lani je bilo tukaj razun mnozega družega na novo narejenih 16 zboljšanih Cugmajerjevih in 6 Švercovih plugov, 12 brabantskih bran, 2 osipavnika itd.

V živinozdravilski šoli razlagata vse v to obširno vednost segajoče nauke dr. Bleiweis in dr. Strupi. Da tudi v ozdravljanji bolne živine so imeli učenci dovelj priložnosti viditi, kako se ona ozdravlja, priča 398 bolnih kónj, goved, prešičev, koz in psov, ki so bili ali doma v bolnišnici ali pa zunaj bolnišnice ozdravljeni. Posebno v tistih dveh kužnih boleznih, ktere ste pri nas tako navadne in katerih žalibog! še tisti prav ne poznajo, ki bi jih imeli — namreč v spoznanji smerkovih in garjevih kónj — imajo učenci vedno dovelj priložnosti, se popolnoma podučiti. — Sklenemo ta popis s serčno željo, da očetje, ki imajo sinove, za kmetijo namenjene, naj bi jih zmiraj več pošiljali v to šolo, kjer se za kmetijstvo neizrečeno veliko potrebnega in koristnega, če so pridni, v enem letu naučijo in jim potem stoterno povračajo stroške, ki so jih obrnili na-nje v tem, da so jih preživili eno leto v Ljubljani; saj jim, razun nekterih bukev, za podúk ni treba nič plačevati. Da bi pač tudi soseske spravljale svoje kovače v to višjo šolo podkovstva, da bi jim ne delali škode pri podkovanji zdravih kopit, in da bi tudi znali podkovati napčne in bolne.

(Konec sledí.)

Ozir po kmetijstvu unanjih dežel.

Gnoj za kurjavo na doljnem Ogerskem.

V nekterih krajih Ogerskega nimajo celó nič derv za kurjavo; tam kurijo z gnojem. Ne pa, da bi komu priporočali, ob pomanjkanji derv si pomagati z gnojem, ker tudi na Ogerskem bi tega treba ne bilo, če bi bili že davnej začeli obširne planjave in pašnike obsevati z germovjem in drevjem! Ko so žito posejali, začno v mnozih krajih doljnega Ogerskega posebno obertnijo — napravljajo namreč tako imenovane gnojne cegle (tözeg po madžarsko) iz gnoja goveje živine, kterege od celega leta spravljajo na visoke kupe, da se popolnoma zmasti. Na dvorišču, vertu ali sicer kje pri hiši skor vsacega kmeta boš vidil,

NOVICA

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v sredo 30. maja 1855.

List 43.

Iz občnega zbora c. k. krajske kmetijske družbe v Ljubljani.

(Dalje).

Stan družbinega verta na Poljanah in podkovijne in živinozdravilske učilnice lanskega leta. Ker gosp. dr. Strupi-a ni bilo ob času občnega zbora doma, je namesti njega dr. Bleiweis ob kratkem na znanje dal, kaj se je preteklo leto zgodilo na tem vertu in v ti učilnici.

Kar rejo murb zadeva, je družtveni vert še zmiraj priden oskerbovavec dežele s semenom in drevjem murbinim. Razun semena, ki ga gosp. dr. Strupi pridno doma prideluje, na vertu seje in po deželi razdeluje, je bilo lani 1465 murb prodanih, 1010 pa brez plačila darovanih. Sadnih drevés se je prodalo 367. Veselo je opomniti, da po mnogovertstnih poljskih, travnih in gojzdnih semenih čedalje bolj poprašujejo tudi kmetje in ne le veliki posestniki, kar je gotovo znamnje, da umno kmetijstvo, čeravno počasi, vendar čedalje bolj napreduje in da tudi med kmeti in posestniki manjših zemljiš se ne manjka modrih gospodarjev, ki zapopadajo svoj dobiček in spoznavajo, da po starem ne more več vse biti.

Družbini sadni vert je pa tudi šola sadjo- in murboreje in reje svilnih červičov, v kateri gosp. Andrej Fleišman vsled vikšega povelja od leta 1852 gosp. bogoslovcem 4. leta in pa pripravnikom za učiteljstvo ljudskih šol in kmetijskim učencem razlaga djanski nauk v omenjenih razdelkih. Od leta do leta veselejše napreduje ta učilnica, v kateri se je dosihmal že izučilo 26 duhovnih gospodov (med temi 4 iz čast. reda frančiškanov), 12 učiteljev ljudskih šol, in 12 učencov kmetijske in živinozdravilske šole. Večina teh razširja sedaj že po deželi umno sadjorejo. Da pa v ti učilnici vsak, kdor je priden, ima obilo priložnost se popolnoma izučiti koristne sadjo- in murboreje, vsak lahko zapopade, ako mu povemo, da s popolnim naukom po bukvah se veže djanski nauk; lani se je blizo 2000 divjakov pocepilo, čez 700 bolj odrašenih drevés presadilo, obila množica sadnega drevja v tem vertu gosenc otrebila in sploh v vsem tako gleštala, kakor predpisuje umna sadjoreja. Tudi sviloprejk se vsako leto toliko izreja, da učenci imajo priložnosti dovelj, se podučiti v strežbi te prekoristne živalice, ktera nam prede drago svilo (žido). Pač bi bilo želeti, da bi naši gospodarji po kmetih, ki si zamorejo zasaditi murbenega drevja in potem sviloprejk rediti, si na to vižo pripravili saj toliko svile v hišo in dnarja za-njo skupili, kolikor kupuje družina njih svilnega blaga v štacunah in iz hiše iznaša dnarja kramarjem, ker je sedaj že tako na svetu, da brez svilnega oblačila noče skor nihče biti.

V tukajšno šolo za kovače in živinozdravnike je hodilo lani 13 učencov. V vsem skupaj je tedaj iz te šole že na deželi po Krajskem, Štajarskem, Istrijskem in Horvaškem (ker se v ti šoli vsi nauki v slovenskem jeziku razlagajo, zamorejo fantje in možje iz vsih dežel, kjer se sloven-

ski govori, v to učilnico hoditi) 85 izučenih kovačov in pa živinozdravilskih pomočnikov. Šola je namreč razdeljena v 2 razdelka: je polletna samo za izučenje podkovstva in dosego mojsterske pravice, in pa celoletna za izučenje v živinoreji, v pripomoči pri porodih, v ozdravljanji živinskih bolezni itd. Da so spet lani imeli učenci obilo priložnost se podučiti v podkovanji zdravih, napčnih in bolnih kopit, se vidi iz tega, da je bilo od učenika podkovstva gosp. Skaleta ali vpričo njega od učencov, ki pa morajo preden v to šolo pridejo, že kovaški podmojstri ali kseli biti, 683 kónj z bolnimi in napčnimi kopiti, 714 pa z zdravimi podkovanih; med temi je bilo 20 opornih kónj, ki se niso drugač podkovati dali, da so se mogli na steno privezati. Ker pa noben kovač ne more živeti samo od zaslužka pri podkovstvu, učencem tu tudi priložnosti ne manjka se uriti v mnogem drugem kovaškem delu; lani je bilo tukaj razun mnozega družega na novo narejenih 16 zboljšanih Cugmajerjevih in 6 Švercovih plugov, 12 brabantskih bran, 2 osipavnika itd.

V živinozdravilski šoli razlagata vse v to obširno vednost segajoče nauke dr. Bleiweis in dr. Strupi. Da tudi v ozdravljanji bolne živine so imeli učenci dovelj priložnosti viditi, kako se ona ozdravlja, priča 398 bolnih kónj, goved, prešičev, koz in psov, ki so bili ali doma v bolnišnici ali pa zunaj bolnišnice ozdravljani. Posebno v tistih dveh kužnih boleznih, ktere ste pri nas tako navadne in katerih žalibog! še tisti prav ne poznajo, ki bi jih imeli — namreč v spoznanji smerkovih in garjevih kónj — imajo učenci vedno dovelj priložnosti, se popolnoma podučiti. — Sklenemo ta popis s serčno željo, da očetje, ki imajo sinove, za kmetijo namenjene, naj bi jih zmiraj več pošiljali v to šolo, kjer se za kmetijstvo neizrečeno veliko potrebnega in koristnega, če so pridni, v enem letu naučijo in jim potem stoterno povračajo stroške, ki so jih obrnili na-nje v tem, da so jih preživili eno leto v Ljubljani; saj jim, razun nekterih bukev, za podúk ni treba nič plačevati. Da bi pač tudi soseske spravljale svoje kovače v to višjo šolo podkovstva, da bi jim ne delali škode pri podkovanji zdravih kopit, in da bi tudi znali podkovati napčne in bolne.

(Konec sledí.)

Ozir po kmetijstvu unanjih dežel.

Gnoj za kurjavo na doljnem Ogerskem.

V nekterih krajih Ogerskega nimajo celó nič derv za kurjavo; tam kurijo z gnojem. Ne pa, da bi komu priporočali, ob pomanjkanji derv si pomagati z gnojem, ker tudi na Ogerskem bi tega treba ne bilo, če bi bili že davnej začeli obširne planjave in pašnike obsevati z germovjem in drevjem! Ko so žito posejali, začno v mnozih krajih doljnega Ogerskega posebno obertnijo — napravljajo namreč tako imenovane gnojne cegle (tözeg po madžarsko) iz gnoja goveje živine, kterege od celega leta spravljajo na visoke kupe, da se popolnoma zmasti. Na dvorišču, vertu ali sicer kje pri hiši skor vsacega kmeta boš vidil,

kako pulijo bolj slamnate dele iz kupa; kadar je kup tako otrebljen, raztrosijo gnoj na raven kraj, in ženske, z rokami na herbtu, tancajo tako dolgo po kupih, da so prav terdo stlačeni, 3 do 4 pavce visoki; potem vzame gospodar poseben nož in podolgoma in počez zreže kup na 7 do 8 pavcov široke kose; je to storjeno, dajo vse te kose kakor cegel sušiti. Ti gnojni cegli so jim zraven turšične in druge slame in pa terstja edina kurjava skozi celo leto.

Iz natoroznanstva.

Od vremena.

(Dalje.)

Rosa in slana. Ako ostane poleti po sončnem zahodu jasno nebo in ako je zrak miren, oddajajo stvari svojo toploto v zrak ter se ohladé. Ščasoma postanejo merzleje kakor je zrak nad njimi, ki vedno toploto naprej podaja. Merzle trupla ohladé zrak okoli sebe. Kader se pa zrak ob truplih tako ohladí, da ne more več vsih soparjev v sebi obderžati, se jih nekaj zgostí, in po merzlih truplih posede; pravimo, da so rosne; trava je rosna. Primeri se pa, da so nekatere stvari rosne, druge pa ne. Vse stvari ne oddajajo enako rade toplote od sebe, toraj se ne ohladé vse v tistem času, ter se po enih naredí rosa, po drugih pa ne. Trava in listje se posebno rado ohladí, ker rado gorkoto spuša in ker prosto v zraku visi, toraj ima več rose kot kamnje in tla.

Ako pa megla nebo prekriva, ne pripustí, da bi stvari tako hitro toploto v zrak dajale, toraj se manj ohladí, če je ponoči oblačno. Ako je pa noč jasna, se utegne tako ohladiti, da rosa zmerzne, pravimo, da je slana. Kmetje prav dobro vedó, da v jeseni le tistikrat slana pride, ko je ponoči vse mirno in jasno nebo. Toraj slišiš na kmetih, kadar ajda cvetè: „da bi le jasne noči ne bilo“. Vzame pa slana tudi kostanj in turšico, če je ravno v cvetji. Slana je vse posmodila, pravijo, ker lepo zeleno perjice rujavo postane in velo kot da bi ga bil nad ognjem deržal. V nekaterih krajih, sem slišal praviti, da o polnoči po dolinah germade žgó, če vidijo, da bi jasna noč slano prinesli utegnili. S tem se slana odvráčuje. Ako ravno kmet ne vé, zakaj da pomaga, vendar ga je že zdavnej skušnja naučila, da ne pride slana, ako je noč meglena. Megle namreč ne pusté, da bi se stvari na zemlji tako ohladile, kakor kadar je jasno nebo. Kakor megle, tako pa tudi dim stvari varuje, da se ne ohladé preveč, in da rosa ne zmerzuje.

Megle po dolinah in po višavah. Če lonca ne pokriješ, ko voda vrè, gredó soparji v zrak; če pa pokrovko gori deneš, se pa soparji zgosté in se pokrovke primejo. Ko jo odzdigneš, teče krop od nje. Pod pokrovko je bilo premalo prostora, toraj jih je stisk zgostil, ali pa, če je pokrovka merzla, zgubé nekaj toplote, ko se ob njo dergnejo in se v kapljicah po pokrovki pobesijo. Ko pa soparji v zrak gredó, se utegnejo dalje časa zderžati, da jih ne vidimo; če pa pridejo v druge kraje, kjer jih je bil zrak že pred skoraj sit ali kjer je merzleje, se morajo zgostiti, postanejo pa iz njih silo tanki vodni mehurčki, ki jih brez števila v zraku plava in megle delajo. Ko pozimi kravam škafe pariyo, se pokadí iz lonca in škafa, da se nekaj časa še škafe ne vidi. To so sami zgosteni soparji; postali so zatoraj, ker v merzlem zraku koj več toplote zgubé, kot je je njim treba, če se hočejo zderžati. Ko se na to vižo soparji v zraku široko na okoli ohladé, se naredí megla. Meglice se pa tudi delajo koj nad vodo, ko je voda po jezerih in rekah, po grapah in družih močvirnih krajih topleji kot zrak, ki je soparjev že precej sit. Ko sta pa voda in zrak enako topla, in ko je zrak suh, da se soparji lahko po njem razširjajo, pa ga ne nasitijo, se ne dela megla. V jeseni se delajo meglice posebno

nad vodami in močvirji, ker je zrak že bolj ohlajen in koj soparjev sit, vode se pa še niso tako zlo ohladile. V tem času je posebno na Angležkem rado megleno, ker toplo morje vso deželo obdaja. — Delajo se pa tudi meglice pozimi, kodar se voda vleče. Voda in še celó led zmiraj soparje od sebe dajeta, kakor skušnje učé. Če je zlo mraz, je zrak koj soparjev sit, ind rugi, ki se delajo, se morajo zgostiti ter se megla iz vode vzdiguje. Tudi se megla naredí, če pride zrak, ki je soparjev sit in se zmeša z drugim, ki se je ob vodi ohladil. Megle se pa ne delajo samo nad vodami, ampak tudi v sredi suhih dežel, če se vlažen zrak pomeša z merzlejim. Zdaj se vlažen zrak ohladí, gorkote mu pomanjkuje, da bi vse soparje v sebi zderžati mogel, toraj se jih nekaj zgostí. Po tem megle v zraku niso drugače kot megle, ki se po dolinah vlačijo.

(Dalje sledí.)

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Mi smo spervega to postajo iskali v Hotemežu, pozneje smo se povzdignili za Letijo (zavoljo oblike Letija primeri Idria, Mudia itd.) Ker smo vidili, da lata, lota — lotos pomeni cvet hoti, tedaj naše mnenje ni bilo brez vsega temelja. Vendar smo ga zavergli in se nočemo zavoljo njega prepirati, kakor tudi ne zavoljo Valvazorjevega, kateri od imena tega grada pravi, da je nastalo po posestniku, kateri se je Hoch Tomaž zval¹⁾. Vendar gerb radečki mora nekakošen verozakonsk temelj imeti. V Valvazorji je malo drugač narisano, kakor je današnji, ali kakoršne kostke ima indiški Budha na persih, takošne se v gerbu radečkem od Valvazorja izrisanim najdejo. Da Budha ni druga, kar Višnu pod drugim imenom, je znano, in da so ga severno-slovenski rodovi poznali, pričuje obilo imen Budimir, Budislav, dalje imena mest in sel Budejovice, Budeč (kjer je prvo nekdanje imenitno česko učelišče bilo), Budina, Budislavci itd. Dozdeva se mi, da so Budata posebno častili Čehi, zakaj v njihovi zgodovini se najde naj več imen, ktere so bile priimena Buda-ta. Tako se je Buda zval Arhada venerabilis, Bhagavani celeber, magnanimus (dušan), Agada immobilis, Sugada celeriter festinans, celer, viator, Šastamuni vindex, castigatior, judex, Gaudama, *ρωμωσ*²⁾ itd., in kateri narod slovanski ima več lastnih imen: Čestimir, Ctislav, Ctibor, Slavomir, Neklan (beseda neklan unbeweglich, unbeugsam je še po Štajarskem znana, tudi za Valvazorja je še bila navadna, ker pravi, da klan pomeni Beugung³⁾), Spitimir, Kazimir, Sudislav, Veles itd., kakor ravno česki?

Božanstvo Veles so Čehi posebno častili in celó njihovo ime Čeh pomeni to, kar Gaudama = Veles. Na Štajarskem kraj Mure se velí čeh še današnji dan govovski pastir. Ime Čeh je okrajšano iz Čehoslav, Česlav, kakor Stah iz Stanislav, Meh iz Mestislav, Meščislav, Zdeh iz Zdeslav itd.

Višnu-Kršna se je velel Keshava; tudi se najde v indiških bukvah pisano Kesava in pomeni der Lockige, od kesha die Locke⁴⁾. Ker dr. Schleicher⁵⁾ ne dá veljati, da je iz kesha slovansko kosa die Locke, ker sanskritski glasnik sh se vjema s slovanskim glasnikom k, tedaj je lahko izpeljevati slovansko besedo keka *κόμη*,

¹⁾ Valvazor „Topog. histor. Beschr. IX. str. 287.

²⁾ Amarasinha str. 8.

³⁾ Valvazor l. c. str. 303.

⁴⁾ Fried. Rückert „Gita Govinda“ v „Zeitschrift für Kunde des Morgenland.“ I. B. str. 130. 131.

⁵⁾ „Formenlehre der kirchenslav. Sprache“ str. 96.

NOVICA

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v saboto 2. junija 1855.

List 44.

Svetlemu knezu

Ur. Andreju Gollmayr-ju,

višemu škofu goriškemu in prvostolniku ilirskemu

o slovesnosti posvečenja

v Ljubljani 3. rožnika 1855.

Strune krepko obudite

Dansi v slavo se moža,
In ponosno zadonite
Od zemljé do verh neba,

Da vas čuje, kdor le čuje,
Kdor sloviti zna krepost,
Z vere vencom, kdor spoštuje,
Okrasenega modrost.

On četerti je u družbo
Jim s častjo pridružil se,
Vzel na rame težko službo,
Sin slovenske matere.

Močen kakor hrast stoletni,
Kakor sive skale rob,
Ki v sramoto ga prevzetni
Gloje časov ljuti zob,

Nikdar on se ne spodtakne,
Kjer nastavlja laž prekop,
Neresnici se ne umakne,
Ak nebeški poka strop.

Nja beseda, strele božje,
Nja beseda, hladni med,
Bistri um njega orožje,
Živa vera mu je sled.

Meč ognjeni u desnici
Derži katolški junak,
Križ zveličanja v levici
Naj Ti bo, vladika, znak!

Varno vódi Svojo čedo
Skoz nevarnosti sveta,
Varno pripelji u sredo
Družtva jo izvoljen'ga!

Toraj strune oglasite

Dansi v slavo se moža,
Krepko kakor grom donite
Od zemljé do verli neba!

Iz občnega zbora c. k. krajske kmetijske družbe v Ljubljani.

(Dalje).

Gosp. V. Peške je potem govoril o napravi in povzdigi tistih učilnic, kjer se mladi kmečki fantje kmetijstva učé. Rekel je, da je pred vsim potreba več podpork (štipendij) in naj se bi za pomnoženje njih prosila visoka vlada in prosili grajšaki in pa udje kmetijske družbe; gosp. grof Gustav Auersperg v Mokricah je berž pripravljen podpisati svoj delež za eno podporko; dalje je gosp. Peške rekel, da na obširni mokriški grajšini imajo učenci priložnost se djansko izučiti v vsih razdelkih gospodarstva, in da bi prav bilo, ako bi vse tri leta kmetijskih učilnic na deželi bile, ker prvo leto v Ljubljani se navadijo fantje bolj mehkužnega mestnega življenja, boljših jedil in postopanja brez dela, in gospodarstvo se mora djansko, ne pa iz bukev učiti.

Na to je dr. Bleiweis besedo poprijel in odgoril, da tudi on spozna, da bi dobro bilo, ako bi bilo več štipendij, dokler naši kmetje, kakor drugod, še ne spoznajo potrebe, da tudi kmetijstvo se mora učiti kakor vsaka druga

znanost. Umno kmetovanje in gospodarstvo je težka vednost, ktera se opira na mnogo družih znanost, brez katerih ni mogoče biti umen gospodar, kakor ga sedanji časi terjajo, in ktere se sin ne more učiti pri vsakemu očetu, ki — čeravno sicer priden gospodar — vendar ne zna umnega kmetovanja, ktero ne ostaja terdovratno pri starih šegah, ampak se ravná po potrebah in skušnjah novih. Dokler tedaj naši kmetje ne bojo tega zapopadli, da je treba tudi kmetijstva se učiti, je res treba po štipendijah v abiti fante v šolo, kakor mora včasih mati otroku kako jabelko ali kaj družega podati, da se raji uči brati in pisati. Al pravi napredek našega kmetijstva se bo še le potem začel, kadar bo lastna spoznava napravila kakor drugod tudi naše stariše, da bojo dajali svoje sinove v kmetijske učilnice, in jih ne bo treba za njih lastni dobiček, da se kaj naučé, še plačevati. Tako dolgo tedaj — je govoril dr. Bleiweis — je dobro, da bi se moglo več štipendij deliti, in je poterdil nasvèt gosp. Peške-ta za pomnoženje podpork po imenovani trojni poti.

Al tega, da naj bi ne bilo prvo leto kmetijskih učilnic v Ljubljani, pa ne morem nikakor poterjati — je nadalje rekel dohtar. Ravno skušnje preteklih let, ko so vse tri leta kmetijskih učilnic na deželi bile, so učile potrebo, da eno leto, to je, pripravljavno leto — mora v Ljubljani biti, ker en sam, če še tako učen in priden gospod na deželi ali njegov namestnik, ni na nobeno vižo v stanu, učencev v vsih tistih znanostih podučiti, ktere so podlaga vsega družega učenja. V Ljubljani so za to trije učitelji in še ti imajo dosti opraviti, da iztešejo fante, ki pridejo iz ljudskih šol v to učilnico, in jih pripravne naredé za zapopadek potrebnih znanstev. Vsaka vednost ima svoj začetek pri taci znanstvih, ki so tako rekoč pervine za uno; tako je tudi s kmetijstvom. Tudi znanstvo kmetijstva se opira ná take pervine, ki so mu podlaga, ki mu razjasnujejo zapopadek stoternih stvari, in katerih nauk se ne bo učenec nikdar s pridom učil, ako se mu ne razlagajo od verste do verste, od malega do večjega, skozi in skozi. To pa je le v šoli mogoče, kjer se razlaga vsak nauk dan za dnevom v eno mero tako dolgo, da se mu pride do konca; tu ni nič razterganega, ampak drugo se derži pervega, tretje družega in tako naprej. To pa ne more na deželi biti; tam tudi ni časa za to. Nauki pa, ki so podlaga kmetijstva, so: natoroznanstvo sploh; če učenec nima pravega zapopadka od stvari in važniših prigodb v natori, če, na priliko, nima nobenega zapopadka od občnih lastnost stvari, od svetlobe, od gorkote, elektrike itd., če ne razume saj nekoliko od naravoslovskega zvezdoslovja in zemljopisa itd., kako bo si razjasnil sto in sto zgodb, ki jih ima vsak dan pred nosom; — če ne razume nič od kemije, ki nas uči obstojne dele pozemeljskih stvari, lastnosti zraka, vode, mnogoverstnih zemelj itd., kako bo zamogel zemljišča svoje prav obdelovati, za

živino prav skerbeti, si pametno gnojnišče napravljati? itd.; — če kmetovavec nima nobenega pravega znanstva v rastlinstvu, da bi poznal rastline, ki so dobra ali slaba klaja živini, ktere so strupene itd., kakošen kmetovavec bo to! — če ni podučen bil v živinoreji skozi in skozi, kje se je bo drugod temeljito učil? — če se mu ni razložila sadjo- in murboreja od konca do kraja v šoli, mu bo v djanski sadjo- in murboreji zmiraj terdnih vodil manjkalo. In vse to se uče učenci v ljubljanski šoli ne le po bukvah, temuč tudi djansko, — pa še več se uče: uče se tudi kako bolni živini streči, kako spoznavati bolj navadne bolezni in jih ozdravljati. Zna pa kdo reči: v enem letu se ne dá to naučiti, in zdravnik biti ni treba kmetovavcu. Res, da v enem letu se ne dá spoznanje in ozdravljanje bolne živine naučiti in tudi podkovstva ne, kdor ni kovač, — ali nekaj in precej se vendar dá naučiti v vsih teh zdravniških rečeh, kakor konecletne preskušnje pri učencih očitno kažejo. Če pa kdo pravi, da ni treba, da bi kmetovavec kaj razumel od živinozdravstva, temu rečemo, da tistemu res ni treba, kateri ima toliko premoženja, da mu nič ne dé, ako mu vsako leto tudi 5 kónj in 10 krav pocepa; kdor pa je v taih okoljšinah, da ga pogin že ene kravice hudo zadene, temu je pa znanost ravno tako potrebna in dobra, kakor če ima svoje pohoštvo zavarovano nesreče ognja; naj mu cerkne na leto troje živinčet, al ga ni huda šiba zadela? In kje more po deželi pomoči najti? Povsod se morajo pri nas umni živinozdravniki še z lučjo iskati! Še to je dobro, ako ima gospodar kak zapopadek od podkovstva, da zamore saj kovača po rokah kercniti, ako neumno ravna s kopitom njegovega konja in ga mu poškoduje. — In če se učenci kmetijskih šol v Ljubljani vse to učijo, jim ne bo veliko časa ostajalo za nemarno postopanje; tudi se ne morejo mestne mehkužnosti navaditi, kakor tudi gosposkih jedil ne, ker njih dnarnica ni ravno tako napolnjena, da bi mógli kočljivi biti.

Po ti razlagi je zbor sklenil: naj se skusi več podpork napraviti za več kmetijskih učencov, — prvo, pripravljavno leto kmetijskih učilnic naj pa ostane v Ljubljani.

(Konec sledí.)

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Ime Latov, smo rekli, tiči v imenu Letija. Ali tukaj nam spet Valvasor ¹⁾ v okom pride, rekši, da ta terg ima ime od latinskega litus, breg, Ufer, in skoro bi verjeli, ker v bližini Letije nahajamo selo Breg, Brežce (Rann). Korenika latinske besede litus mi ni znana. Valvasor piše, da litja tudi pomeni Menschenfett. Odkod? Zakaj? — Jeli ste litja in litus tako sorodni besedi kakor tumere in tumulus, sansk. tu, slov. tuča, litv. tukti, fettwerden?

Postavimo še drugo ime in sicer ime mesta Vače. Ali ni v tem imenu skrito ime Latje? Gorenci izgovarjajo glasnik *l* kot *v*, n. pr. Vaze nam. Laze, *tj* = *č*, tedaj Vače namesto Latje, Lače, celó pravilno.

Pri tej priložnosti hočemo nekoliko besed o imenih Čeh, Leh in Meh govoriti.

Višnu je tudi, kakor Paulin ²⁾ pravi, arationis institor, utemeljitelj poljodelstva, oratarstva, in se veli

Sirapani ali Halabhrit, aratrifer, aratrum gubernaus ¹⁾, to je, Ratiber, od rati namesto orati. Ta aphaeresis se nahaja še v izpeljanih besedah ralo, ratar, rataj, namesto oralo, oratar, orataj. Da končnica bor ne pomeni kje pugnator, bellator, se vidi iz imen Zdebor, Ctibor; ta končnica je identišna s končnicami mar in slav, man, mysl, primeri sboriti = misliti. Učeni dr. Kuhn pravi, da je prvotni pomen korenik besede aritra, aratrum izrazuje: prerezati, in prav ima, ker slov. beseda ratiše, der Sensenstiel, to izpeljavo poterjuje. Primeri toporišče in topora, topača, tepača, dalje rat bellum = sekanje. Na noriških kamnih nahajamo imena z rhenismom Rantillus, primeri ime Rantuša. (Dr. Kuhn v Weber Ind. Stud. III. Heft 354.)

V indijskih vezah je Višnu Baladeva, to je, Silnoibog severnih Slovanov tudi Rama Shri — Rama = Radogost, Radoslav, obražen kot junak, v eni roki deržeč cvetje (Květoslav), v drugi latovje, v tretji sadovje in v četrti plužno železo. Poleg njega je namalana lotos, palmovo drevo in žitno polje. Oblečen pa je z levovo kožo in glava je obdana s sončnimi zari ²⁾. Prav resnično razlaga ostroumni Niklas Müller to podobo tako le: „Hier zeigt sich diese Inkarnation durch ihre Attribute sehr deutlich als ein solarisch-agrarisches Gottsymbolbild. Der Löwe ist nicht bloss Symbol der Gottheitstärke, sondern auch Symbol der Sonne“ ³⁾. Tudi polabsko-slovenski Radogost je imel spredej glavo človečjo, zadej levovo in v rokah pa plužno železo ⁴⁾. Tudi na sekovskih kamnih nahajamo palmovo drevo, kakor tudi na drugih štajarskih rimskih kamnih skorjo ⁵⁾; to drevo se rabi za lišpanje ⁶⁾ stebrov. Višnu kot bog zraka, vetra in vremena pa je v naj stariši veri Indov bil enak z Indrom. Vsi kritični basnoslovci pravijo, da je poznejši Indra iztok (Ausfluss) Višnuta ⁷⁾. Kot bog vetra in vremena se je torej veli Marut, Marutvan aëreus ⁸⁾ = severno-slovenskemu Marovitu ⁹⁾. Korenika besede Marut je mar, kar je izvorno pomenilo gibati se. Ker pa poznamljenja za izraze: gibati se, so stvarile poznamljenja za pomene: zrak in vodo in druge gibljive stvari, n. pr., ni, bewegen, niran, *νηρόν*, nora, voda, sag,

¹⁾ Amarasinha str. 20.

²⁾ Glej obraz pri Nikl. Müller „Kunst der Hindu“ Tab. III. fig. 150.

³⁾ N. Müller „Glauben der Hindu“ str. 599.

⁴⁾ Mone „Gesch. d. Heidenthums im nördl. Europa I. 204.

⁵⁾ Znamenito je, da na teh kamnih razun palmove skorje se povsod nahajajo še drugi atributi Višnu-tovi.

⁶⁾ Glej Muhar „Gesch. d. Steierm.“ Abbild. Taf. III., fig. VI., 1. Taf. I. fig. 4. Taf. XII. fig. 12.

⁷⁾ Grimm „Gesch. der deutschen Sprache“ I. B. str. 122. Dr. Kuhn v Hauptovi „Zeitschrift für deutsches Alterth. 5, 491 itd.

⁸⁾ Amarasinha str. 42.

⁹⁾ Da je Indra v naj stariši veri Indov bil identišni z Višnutom, poterjuje severno-slovenski Marovit, kateri je bil predstavljen z levovo glavo, z odsekanimi rokami, samo imajoč naročaja do loketa, kakor Kršna v tempeljnu džaganatskem, z ribjimi luskami, s peruti in cvetno sukajo; primeri Višnuta levovo avataro matsja ali ribo avataro in Višnu-Kršnata s peruti orla Garuda-ta in z vencem obdanega, za česa del se je je veli: Vanamali = Venceslav. Da Indra ni druga, kakor samo modifikacija Višnuta, poterdujejo še priimena, ktere Višnu ima, namreč: Indravaradži per aërem means, Übendra Dei Indrae frater, aeris frater (glej Amarasinha str. 16). Že v listih časopisa „Mittheilungen des hist. Vereins für Krain“ sem dokazal, da Ind, Hind, Sind, Vind, Ant, Spor, Serb Slav, Sloven, pomeni: mislečega, dušnega, einen denkenden, Begeistigten, da polteni pomeni (sinnliche Begriffe) korenik ind, an, spar, sar, shrul izrazujejo: gibati, teči, duhati, bežati, in da te so podval izrazov dušnih moči in gibljivih življev (zato sara zrak in voda, an, duhati in gibati, anhuma, anima). Na enaki podvali tudi počivajo imena: diutist, to je, deutsch, in helith, kelith (z besedo staronemško helith, kelit je sorodna slovenska čeled), to je, Kelt, prvo pomeni gens, drugo homo, vir. (Glej Pott Etymol. Forsch. II. 520, in dr. Holtzmann Kelten u. Germanen str. 154.) Ind, Hind, Sind, Vind, Ant, Spor, Serb, Slav, Sloven, Norčan, Teutscher, Kelt pomenijo toraj eno: mas, Mann, gens, homo, vir.

¹⁾ Valvasor l. c. str. 342.

²⁾ Paulin „System. Brahm.“ str. 142.

NOVIŠKA

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v sredo 6. junija 1855.

List 45.

Iz občnega zbora c. k. krajske kmetijske družbe v Ljubljani.

(Konec.)

Potem je prišla razdelitev častnih svetinj za posebno pridne sadjorejce na versto. Gosp. odbornik Anton Samasa je v prijetnem govoru razložil namen teh medalij in rekel, čeravno noče kmetijska družba preskopa biti z njih delitvijo in vsacega, kdor zasluži, počasti rada z njo, vendar tudi noče preradodarna biti in jih preveč razdeliti, ker na to vižo bi prišle svetinje ob svojo čast. Letos je bilo več sadjorejcev po podružnicah priporočenih za počastenje z medalijami, — ker pa pri mnogih ni bilo na drobno razloženo: kaj in koliko je ta, kaj in koliko je uni za sadjo- ali murborejo hvalevrednega storil, bi se bilo utegnulo primeriti, da — ker vsim priporočenim bi se vendar ne bile mogle letos svetinje podeliti — bi bil manj vredni obdarovan, bolj vredni pa ne. Za tega voljo je glavni odbor nasvetoval, naj bi se letos le enemu, kterega zasluge za sadjo- in murborejo so bile bolj na drobno razložene, sreberna svetinja podelila, zastran vsih družih pa naj bi se podružnicam naročilo, naj bi za prihodnje leto bolj natanko popisale: kako dolgo se že kdo s sadjorejo peča? koliko zemlje ima s sadjem ali z murbami obsajene? s kakošnim sadjem? kako drevje glešta? kolikšno ima zasedišče (vertno šolo) mladega drevja? ali ga prodaja tudi morebiti zastonj deli svojim sosedom? ali izreja ali svilne červe? itd. Po vsem tem bo glavni odbor v stanu presoditi: kdor za svetinjo priporočenih je je bolj vreden memo družih.

Za letos je bila tedaj svetinja le spoznana Matvezu Panianu iz Rozalnika metliškega kantona, — trem drugim gospodom pa, za ktere vsled družtvinih postav niso svetinje namenjene, jesklenil občni zbor: naj se jim podá v imenu c. k. krajske kmetijske družbe častno pismo.

V tem se je bila tudi precej živa pravda vnela zastran tega: koliko naj se namreč vsako leto razdeluje teh svetinj? in ali bi se razdeljevale tako, da bi se jih enako število dalo na Gorenško, Dolensko in Notrajnsko. Gosp. Samasa je bil te misel, da bi enako število se določilo za vsako teh treh strani krajskih in da bi se vsako leto ena dala na Gorenško, ena na Dolensko, ena na Notrajnsko. Gosp. pater Benvenut se je na to oglasil, da tako omejiti razdelitev častnih svetinj, bi ne bila pravica, in je rekel: tisti naj jo dobi, kdor jo zasluži, naj je Gorenec, Dolenc ali Notrajnec; če so dosihmal sadjorejci iz gorenske strani več svetinj že prijeli, je to znamenje, da se pridno obnašajo s sadjorejo, in da se res pridno obnašajo, ste pokazale ljubljanske sadne razstavi, v kterih so Gorenci pokazali, da imajo že veliko in žlahnega sadja, Dolenci pa so se celó malo vdeležili teh razstav in niso hotli pokazati kar imajo, ali pa niso imeli kaj pokazati. — Po tem govoru častitega gosp. patra Benvenuta je zbor sklenil: naj tudi vprihodnje, kakor dozda, se

ne omejuje delitev družtvinih medalij in naj svetinjo dobi kdor jo zasluži, naj je iz Gorenskega, Dolenskega ali Notrajnskega.

Odbornik in dnarničar kmetijske družbe gosp. Michael Pregl je potem razložil družtvinu račun (to je stroške in dohodke) preteklega leta 1854, ki sta ga pretresla in odobrila za to postavljena gospoda preglednika, in je potem zboru vediti dal: koliko bi utegnili dohodki in stroški v letošnjem letu znesti.

Po vsem tem je prišla nova volitev predsednika in tajnika (sekretarja) na versto, ker gosp. Fidelis Terpinč in dr. Bleiweis sta prestala po družtvinih postavah določeni 6letni čas. Vsak pričujoč družtvenik je zapisal na listek ime tistega, kterega za predsednika in za tajnika voli. Gosp. deželni poglavar so pregledali potem vse njim predložene volitne liste in zboru na znanje dali, da (razun volitnega lista predsednikovega) so vsi drugi listi enoglasno za gosp. Fid. Terpinča kot novovoljenega predsednika, in (razun volitnega lista tajnikovega) enoglasno vsi drugi za dr. Bleiweis-a kot novoizvoljenega tajnika. Novih družtvenikov je bilo izvoljenih 54.

Ko so gosp. deželni poglavar ime gosp. Terpinča kot novoizvoljenega družtvenega predsednika zboru na znanje dali, se vzdigne gosp. odbornik Ambrož in govori k zboru takole: „Gosp. predsednik Terpinč so si skozi 6 let neutrudljivo prizadevali za napredek našega družtva in za povzdigo domačega kmetijstva; oni so v tem času pripeljali več novega koristnega kmetijskega orodja v deželo, kterega pred nismo imeli, in so razdelili mnogoverstnih semen po deželi, — zaslužili so si tedaj hvalo dežele in kmetijskega družtva, po kterem se razširja materijalna korist po domovini; naj današnji zbor prečastitemu gosp. predsedniku to razodene s poklonom“. In vsi družtveniki so se vzdignili iz svojih sedežev in se poklonili zasluženemu predsedniku. Gosp. predsednik so se zahvalili za to razodetje zaupanja, kterega stavi kmetijska družba do njih, in rekli, da bi jim bilo prav po volji, ako bi bil današnji zbor namesto njih izvolil kakega družtega predsednika, ker oni — kakor so že rekli — imajo lastnih opravil toliko, da, čeravno jih je vseskozi naj bolja volja koristiti domovini s povzdigo kmetijstva, ne morejo zadostiti družtvinim opravilom tako, kakor želijo. Vendar, ker je zaupanje do moje majhne zmožnosti se danes vnovič tako enoglasno razodelo — so dalje rekli — mi to daje častno nalogo, obderžati predsedništvo, nadjaje se, da me bojo za napredek in blagor domačega kmetijstva skerbni domoljubi „z druženo močjo“ tudi vprihodnje podpirali.

Potem so se predsednik visokočastitemu gospodu deželnemu poglavarju grofu Chorinski-mu zahvalili za prijazno vdeležbo pri današnjem občnem zboru in za mnogotero pripomoč, ktero so družbi obljubili tudi vprihodnje.

Ob eni je bil konec zbora, pri kterem se je razdelilo mnogo semena lepe koroške koruze, bolonješke konoplje in sončnih cvetlic, in so gosp.

predsednik na ogled in poskušnjo postavili ravno iz Gradca prejeta mašino, s katero se turšica luši, in drugo, s katero se vsaktero žito za hrano živinsko zdrobkuje.

Gospodarske skušnje.

V moko zmlete kosti so dober gnoj:

to je našim bravcem že dobro znano. V „Würzb. Wochbl.“ pa se berejo sedaj še sledeče skušnje: „Po košeni moki raste bolj mehka in žlahnejša trava, katero živina raje je kot drugo. — Če v jamico, kamor imamo vsaditi zelne ali repne sajenke ali flance, denemo eno žljico košene moke, jo s parstjo zasujemo in na parst vsadimo potem sajenke, bomo pridelali zelje in repo debelo in lepo. Ravno tako pomaga košena moka krompirju, le da se v jamo, kamor krompir sadimo, mora enmalo več te moke vreči.

Červa se dá les obvarovati,

ako se z verhnim koncem obrača za rabo. Dr. Fintelmann že 20 let to skuša; tudi Thaer poterjuje to. Hrastovo deblo, na katerem je podoba njegovega očeta Albrehta Thaer-a stala, je červ jedel; berž pa ko je deblo obernal z zgornjim koncem doli v zemljo, je nehala červojedina.

Iz natoroznanstva.

Od vremena.

(Dalje.)

Nekterim se čudno zdí, kako da se zgoščeni soparji v zraku zderžati morejo, in kako je to, da se na nebu megle prikažejo, sčasoma pa spet zginejo. Rekli smo že, da soparji, ko se zgosté, niso družega kot mali vodni mehurčki, ki radi po vetru gredó. Če je pa v zraku prav mirno, se posedajo počasi, pa pridejo v gorkeje kraje, kjer spet nevidni postanejo, toraj jih ne vidimo na tla priti, — in tako se sčasoma megle pogubé. Utegne pa tudi veter bolj suhi in gorki zrak v megle zauesti, ki zgoščenim mehurčkom spet toliko gorkote daje, da se zamorejo kot nevidni soparji zderžati. Pravijo takrat, da veter megle suši.

Megle se nam kažejo v raznih podobah. Že to dela razloček med njimi, da se ene drugači obsijane kot druge.

Nekaj jih plava sila visoko, so kaj tanke, bele, stegnjene in pernate. Nižej ostanejo kupate, pravijo jim kopjé; viditi jih je kakor da bi bile okroglati sneženi hribje. Velikokrat se proti poldne naredé, kadar nar več soparjev kviško gré, proti večeru se pa razjasne, ker se posedajo v gorkeje, nižje kraje, in se stopé, da jih viditi ni. Zginejo pa le, če zrak ni soparjev sit. Ako pa južen veter s soparji nasiten zrak donša, se ne pogubé, temveč gosteje in černeje postajajo.

Zdaj se spodej bolj poravnajo in čez in čez temne postanejo: pravimo jim deževne megle. Obetajo dež. Ko se vodni mehurčki bolj in bolj zgosté, postajajo debeleji, ker se jih več sprime, toraj so težji, se posedajo in eden družega požerajo; delajo se kapljice, ki na tla leté: pravimo, da dež gré.

Dež. Kako da se dela dež, smo ravno slišali. Ozrmo se pa še po svetu, da vidimo, kako po unajnih deželah dež gré. Na Angležkem, na zapadnih bregovih francozke dežele, v Belgii in Holandii in pa v Norvegii imajo posebno jesenski dež. Na Nemškem, v zahodnih renskih krajih, v Danii in Švedii pa imajo poletnega. Poletnega dežja pa pomanjkuje na južno-vzhodnem Francozkem, na Laškem, v južni Portugalii in sploh po vsih južnih krajih Europe, ki so blizo Afrike.

Kolikor višji je kraj nad morjem, toliko več dežja ima. Hribje delajo, da se zgostujejo soparji, ki jih veter do njih donša, toraj je na visokih gorah in planinah toliko

dežja. Število deževnih dní naraša od juga proti severju. Če se število počez vzame, pride v južni Europi na leto 120 deževnih dní, v srednji Europi 146, v severni pa 180. Toraj v južnih krajih bolj poredkoma dež gré; toda, kadar gré, je močnejši. — Dalje pa, ko je od morja, bolj pojema množina dežja in število deževnih dní. V Petrogradu jih pride na leto 168, v Kazanu 90, v Jakučku pa le 60 deževnih dní. — V spodnih južnih krajih med vračnikoma, kjer vedno pasát veje, je nebo večidel jasno. Kadar je sonce na nasprotni strani pasú, pride malokdež dež, s soncom gré dež iz ene pole na drugo. Ko sonce pride nad glavo, se zrak na subem zlo ogreje, letí kviško ter močno deževanje nastopi. Drugo polovico leta je pa nebo jasno, zrak je suh. — Humbold je popisal deževno vreme, kakoršno je v zgornjih krajih južne Amerike. Od decembra do februarja je zrak suh, nebo jasno. Mesca marca (sušca) peša pasát, zrak vlažen postaja, nebo se pomrení, pa je vse mirno. Proti koncu marca se začenjajo plohe, prihajajo popoldne, ko je naj večja vročina. S koncem aprila se pa pravi polivaki začno. Nebo se skrije za rujavimi meglami. Vsak dan gré dež od devetih dopoldne do štirih popoldne. Ponoči je večidel lepo jasno. Terpi pa ne povsod enako dolgo, po tri ali po pet mescov, kakor je kraj. — Precej deleč na obé strani okoli pasú v kalmih, kakor se krajem pravi, pa ni rednega deževanja. V tih krajih napravita pasata, ki prihajata od tečajev, juternik pa je tako slab, da ga ni kaj čutiti, ker zgreti zrak hitro kviško gré. Veliko soparjev se vzdigne v zrak. Skorej vsak dan pridejo močni polivaki. Jasno je ko sonce gori gré. Proti poldnevu se pokažejo megle, zmiraj debeleji in černeje postajajo, med vetrovem puhom in treskanjem se zlivajo. Zvečer se pa spet zjasni. (Dalje sledí.)

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Višnu — Indra pa se tudi velí Pagašasana, temperator, in Dagadi ¹⁾, aura, halitus, aër, in s tema imenomoma se ujemata severno-slovenski Pogoda (od pogoditi, temperare, placare) in Dogoda. Severno-slovenski Pogoda je torej Višnu — Indra — Pagašasana, in za to božanstvo ga spet spričujejo njegove lastovitosti: meresčevo obličje, rog obilnosti, sončni žari in pa napisi na njegovi podobi, iz katerih se vidi, da je bil varh poljedelstva, živinoreje in ribstva ²⁾ (primeri Višnu-ta v ribo-avaturi (Matsja avatara) z meresčevo glavo, v varaha-avaturi Višnu—Rama-ta s pluznjim železom, in Višnu-Kršna-ta s priimenom Govinda, boga pastirstva). Prav je toraj pisal Dlugosz: „Častili so ga (Poljci) za boga ugodnega vremena (temperies) in ga v svojem jeziku imenovali Pogoda, kakor delitelja dobre sape“. Vse te oblike Pogoda, Podaga, in Dagoda so torej spričane, prva pomeni temperator, druga Iris od doga, z reduplikacijo podoga (primeri gost in pogost = torišče, Gau) in tretja Dagoda je indiška dagadi. Da je prvotni pomen besede goditi „quiescere“ in „ludere“ pozneje postal, bodemo se na drugem mestu prepričali.

Višnu-tu pa se tudi pripisuje junaško delo, da je kot Herkul premagal meresca ³⁾ in to basen nam je zapisal Suidas ⁴⁾, kar je znamenje, da so jo tudi Noričani poznali.

¹⁾ Amarasinha 41, 53.

²⁾ Glej Mone „Gesch. des Heid. im nördl. Europa“ I. 204.

³⁾ Creuzer „Symbol.“ I. 647.

⁴⁾ Njegove besede se glasijo takole: Berunium nomen oppidi: Norici sunt populi, apud quos vastae molis aper, divinitus imis-